دوو ڕەوتی ناسیونالیزمی کورد: شەڕکەرو خۆبەدەستەوەدەر.. موزەفەر عەبدوڵا

لەبارەی ناسیونالیزمو تایبەتمەندییەکانی ناسیونالیزمی کوردەوە

دەروازەیەک.....

پاش نزیک بە سەدەیەک لە سەرهەڵدان و گەشە کردنی بزوتنەوەی قەومی کورد ، کوردایەتی – ناسیونالیزم – و بە حزبی بونی لە پارتی دیموکراتی کوردستان و- زیاتر لە نیو سەدەش لە دووبەش بونی ئەم حزبە بە دو ڕەوتی قەومی – خێڵەکیو ناوچەگەری بەناوی مەلایی و جەلالی سەرەنجام لە سەرەتای نەوەتەکان لە هەلومەرجێکی تایبەتی ناوخۆیی و ناوچەیی و جیهانیدا بە دەسەڵاتی سیاسی گەیشتن. وە لەسەر دابەشکردنی پلەو پۆستوداهاتەکان ،دوای چەند جەولەی شەڕو کوشتاری نێو خۆیانو قوربانی هەزاران کەسی بێتاوان ،ڕێککەوتن لە بەڕێوە بردنی ناوچەگەریانەی کۆمەڵگای کوردستان.
ئەو هەلومەرجە تایبەتیانەش کە تیایدا دەسەڵاتیان گرتە دەست بریتی بون لەو گۆڕانو وەرچەرخانەی هەرەسی بلۆکی ڕۆژهەڵاتی سەرمایەداری دەوڵەتی ،بەناو سۆشیالیستی و کۆمۆنیستی ،بە ڕابەری یەکیتی سۆڤیەتو، باڵادەستی بلۆکی ڕۆژئاوای سەرمایەداری بازاری ئازادی دیموکراسی بە ڕابەری ئەمریکا .ئەو گۆڕانکاریانەش مەری ئەوپەڕی ڕاستڕەوی خۆیان دا لە هەمو بزوتنەوەو ڕێکخراو و دەسەڵاتێکی سیاسی کۆنو نوێ.بزوتنەوەی قەومی کوردو حزبەکانیشی نەک هەر بێبەش نەبون لەم مەرلەدانە بەڵکو خۆیان پێداخ کرد.
پارتی و یەکێتیو هاوپەیمانەکانیان بە قەومیو ئیسلامی یەوە سەرەتا بە ناوی بەرەی کوردستانی و پاشان بەناوی حکومەتی هەرێمی کوردستانی عێراق لە لایەن ئەمریکاو هاوپەیمانەکانیەوە مۆڵەتی دەسەڵاتیان پێدرا تا کۆمەڵگایەکی هاوچەرخ بەڕێوە بەرن بەناوی پەرلەمانو حکومەتی هەڵبژێردراوەوە.

بەڵام ئەوەی جێگای سەرنج بو هەر لەسەرەتاوە ئەم دوو حزبەو دەسەڵاتەکەیان ڕوبەڕوی ڕەخنەو ناڕەزایەتی ڕەوتێکی چەپی نوێ بونەوە بەناوی کۆمۆنیزمی کرێکاری کە لە دروشمی ناسیونالیزم شەرمەزاری یە بۆ مرۆڤایەتی کورت کرابوە.بەلام سەرەڕای

بەرزکردنەوەی ئەم دروشمەو ڕەخنەو ناڕەزایەتیو ناکۆکیو دژایەتی قوڵی چینایەتی کۆمۆنیزمی کرێکاریو حزبەکانی بە ناسیونالیزمی کوردو حزبو دەسەڵاتەکەیان هاوکات ئەم بزوتنەوە نوێیە خواستی کۆتایی پێهێنانی ستەمی نەتەوەییان بەرزکردەوە تا ڕادەی جیابونەوەو پێکهێنانی دەوڵەتیکی سەربەخۆ لە ڕێگای دەنگدانی گشتی و ڕاستەوخۆوە. بە پێی توانا کاریان کرد بۆ بەدیهێنانی ئەم ئامانجە وەک سیاسەتێکی فەرمی و ئاشکراو بێسەوداکاری هەر لە سەرەتای نەوەتەکانەوە. لە ڕاستیدا هیچ کاتو ساتێک هیچ حزبو ڕێکخراوێکی سیاسی ناو بزوتنەوەی قەومی کورد سەرەڕای شینو شەپۆڵیان بۆ قەومی کورد بەڵام وەک حزبی کۆمۆنیستی کریکاری بە فەرمی و ئاشکراو بە ئیرادەو جورئەتەوە ئەم مافو خواستە جەماوەرییەیان بەرزنەکردەتەوە.

ئەگەر بارزانیو پارتیوهاوپەیمانەکانی چەند ساڵێک لەمەوبەر بانگشەی دەنگدانو سەربەخۆیی کردو هەنگاوێکی بۆ کردەوەی نا بۆ ئەنجامدانی ریفراندەم ئەوە لە ئاکامی قەیرانو بنبەستی حزبو دەسەڵاتەکەیان و هیز هاوسەنگیو پیلانەکیان بو بەرامبەر نەیارە ناسیونالیستی یەکانی خۆیان و هاوکات ململانێ لەگەڵ دەسەڵاتدارانی قەومی و ئیسلامی تایەفی لە بەغدا .

هەڵبەت سەرەتا زۆربەی سەرکردەکانی ئەم بزوتنەوە یەوحزبەکانی ،بیرمەندان ، ڕۆشنبیران ، نوسەرانو میژونوسانیان ئەم دروشمو ڕەخنەو ململانێی تازەیەیان بەلاوە کێشەو گرفتێک وبەرهەڵستکاریەک نەبو. بەڵام هەر کە ڕێکخراوەکانی ئەم بزوتنەوە نوێیە ،بە تایبەتی ڕەوتی کۆمۆنیست ، یەکێتی خەباتو دەستەو گروپەکانو سەدان هەڵسوڕاوی تری چەپو کۆمۆنیست دەستیان دایە پێکهێنانی شوراکان لە زۆرێک لە شارو شارۆچکەکانی کوردستان ئیتر بەرەی کوردستانی ، بە تایبەتی یەکێتی نیشتیمانی کەوتە پەلەقاژەو هەڕەشەو گوڕەشەو هەوڵی سەرکوت کردنیاندا بە هێزی چەکدار بەڵام سەرکەوتو نەبون. ئیتر لەو کاتەوە ناسیونالیزمی کوردو حزبەکان درکیان بەوە کرد ئیتر کۆمەڵگا گۆڕەپانی سیاسی و میلیشایی تەنها خۆیان نییە تا بێ ڕکابەری چینایەتی تەڕاتێن بکەن . بەڵکو بزوتنەوەو ڕێکخراوگەلێکی تەواو جیاواز پەیدا بونەو دەتوانن نەک هەر ببنە بەرهەڵستکار بەڵکو ببنە ئەلتەرناتیقی جەماوەری خەڵکی کرێکارو زەحمەتکیشو ژنانو لاوانی یەکسانیخوازو ئازادیخواز و توێژە ستەمدیدەکان ئەگەر ئەم جوڵانەوەیە بەهرەمەند بێت لە حزبی سیاسی و ڕێکخراوەی جەماوەری و کۆمەڵایەتی بەهێز.

دیارە هۆکاری زۆر هەن وای کردوە کە بەرەی کوردستانیوحزبەکانی ئەم دروشمو ڕەخنەو ناڕەزایەتیو ململانێی ئەم جوڵانەوە نوێیە پشتگوێ

بخەن . وەک کێشەو گرفتێک تەماشای نەکەنو بۆیان گرینگ نەبێت .بەڵام دوو هۆکار لە نێو ئەو هۆکارانەدا گرینگ ترینیان ئەوانەش :

یەکەم : بزوتنەوەی کوردایەتیو هەردو حزبەکانی ل□ بەرخۆشیو سەرگەرمی سەرکەوتن و بەدەسەڵات گ□یشتنیان لە سایەی ئەو وەرچەرخانە ڕاستڕەویەی جیهانوپاشەکشەیەی چەپی دەسەڵاتداری هەرەسهێنراو هیچ دەنگو ڕەنگو دروشمێکی ناڕازی یان نەدەبیست.

دوەم : خودی ئەم چەپەی کە ئەم دروشمەی کۆمۆنیزمی کریکاریان بەرزکردبوەوە کە بیرمەندەکەی مەنسور حیکمەت بوو چەپێک بوو سەرەڕای ڕوهێنانی بۆ ئەم تێورو جوڵانەوەیەی کۆمۆنیزمی کرێکاری هێشتا تەسفیە حیسابی تەواوی سیاسی و فکری و کۆمەڵایەتیان لەگەڵ ئەو چەپە باوو تەقلیدیانەی سەر بە بلۆکی سۆڤیەتو چین و ئەلبانیاو..هتد یاخود نەیارە چەپە پەراویزی یەکانی ئەو بلۆکە نەکردبو.ڕاستە لە ژێرکاریگەری باسو بابەتە تیوری و سیاسیو هەڵویستەکانی ڕەوتی مارکسیزمی شۆرشگێری حزبی کۆمۆنیستی ئێڕانو پاشان بزوتنەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری کە مەنسور حیکمەت مەنسور حیکمەت ڕابەری فکری و سیاسی بو جۆرێک سنوربەندی ئایدیۆلۆژی و فکریان کردبو بەڵام هێشتا لە ڕووی سیاسی و کۆمەڵایەتی و دابونەریتە کۆمەڵایەتی و ڕیکخراوەییەکانەوە نەچوبونە مەیدانی خەباتو ململانێی سیاسی و چینایەتی کۆمەڵایەتی واقعی.بێگومان زۆرێک لە هەڵسوراوانی ئەم چەپە نوێیە زیاتر لە ڕەخنەیەکی ڕۆشنبیری ڕادیکاڵی لە کۆمەڵەی مارکسی لینینی -کۆمەڵەی رەنجدەران – هاتبونە دەرەوە کە دوایی یەکێتی تێکۆشەرانی کارگەران و ڕەوتی کۆمۆنیستو زۆر دەستەی تریان پێکهێنا.سەرەنجام بە پێکھێنانی حزبی کۆمۆنیستی کریکاری عیراق لە ساڵێ ۱۹۹۳ گ□یشت.

ئەتوانین بڵێین بەڵگەی سەلماندنی ئەم بۆچونەش لەسەر ئەم چەپە نوێ یە لەو دەورانە ،کە خۆم هەڵسوڕاوێکی بوم، لەو سەرەگێژەیەدا دەرکەوت کە لە ڕوداوەکانی داگیرکاری کوێت لەلایەن ڕژێمی بەعسو ، شەڕی کەنداوو پەیوەندیان بە ئاڵوگۆڕە ڕاسترەوی□ جیهانییەکان□ هاتنە پێشەوە.بە تایبەتی لە ڕوداوەکانی مانگی ئازاری ۱۹۹۱ کە جەماوەری کوردستانو بەشیک لە شارەکانی عیراق هەڵمەتیان بردە سەرمۆڵگاو دامودەزگاکانی ڕژێمی بەعس.ئەو کات ئەم چەپە ئەم ڕوداوو هەستانو هەڵمەتە جەماوەرییەی بە ڕاپەرین و شۆڕشی کرێکاری و سۆسیالیستی دەزانی هەروەک لە پلاتفۆرمەکانی رەوتی کۆمۆنیستو یەکێتی خەبات..هتد دەرکەوت .

بەڵام ئێستا پاش نزیک بە سێ دەیە کە ڕەخنە لە ناسیونالیزمی کورد دەگرین و ناوەڕۆکی دژە ئینسانی و دواکەوتویی و سەرکوتگەری و گەندەڵی و بەکریگیراوی… دەسەڵاتەکەیان دەردەخەین هاوکات بە چاوەکی ڕەخنەیی و هەڵسەنگاندن سەرنجی ئەم چەپە ڕۆشنبیرە ڕادیکاڵە بدەین کە ڕویان هێنا بە باسو بابەتە فکری و سیاسی و جوڵانەوەی کۆمۆنیزمی کرێکاری و، پاشان پێکهێنانی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری عێراق و کوردستانو بدەین کە خۆیان بە نوێنەری ئەم بزوتنەوە نوێیە دەبینین زۆر ئاڵوگۆڕیان بەسەردا هاتوەو ڕوبەڕوی زۆر قەیران بوینەتەوە.
ئەگەر بزوتنەوەی کوردایەتیو حزبو دەسەڵاتەکەیان لە بنی پێوە تا تەوقی سەر توشی قەیرانی هەمەلایەنە و داڕزیین بونەتەوەو کەوتونەتە بەر نەک هەر ڕەخنەوە بەڵکو کەوتونەتە بەرناڕەزایەتی و ڕاپەرینی جەماوەرەوە. تا ئەو ڕادەیەی کە تایی هێنان بە دەسەڵاتی ئەم حزبانەی ناسیونالیزمو کوردایەتی بۆتە خواستیکی گەورەی جەماوەری لە ١٠-١٢ ساڵەی ڕابردو تا ئێستا. بەڵام کیشەو گرفت لەوەدایە کە ئەم بزوتنەوە نوێیەو حزبەکانی کۆمۆنیستی کرێکاریش کە وەک نەیاری سەرسەختی ناسیونالیزمو دەسەڵاتەکەی دەرکەوتون، بە تایبەت لە ١٠-١٥ ساڵەی ڕابردوەوە توشی پاشکشەو قەیرانی سیاسی و حزبی بۆتەوە . تا ئێستا تواناو ئامادەییەکی سیاسی و کۆمەڵایەتی نییە ڕابەری ئەم ناڕەزایەتیانە بکاتو لە پەراوێزی ڕوداوەکان وەستاوە. دیارە ئەم قەیرانو دۆخە ناڵەبارەش زیاتر لە دوای مردنی مەنسور حیکمەت و زنجیرە جیابونەوەو وازهێنانە بە کۆمەڵەکانی حزبەکان لە ئیران و عێراق هاتە پێشەوە . بۆیە بە بڕوای من چەندە گرینگە ئەمە ناوەڕۆکو تواناکانو تایبەتمەندیەکانی ئاکامەکانی جولانەوەی ناسیونالیزمی کوردو حزبەکانیو دەسەڵاتەکەیان و بارودۆخە تایبەتی و گشتیەکە بناسین ئەوەندەش گرینگە چاوبخشێنین بەو قەیرانەی حزبی کۆمۆنیستی کرێکاری بە گشتی توشی هاتوە و هەکارو ئاکامە زیانبارەکانی و ڕێگا چارەی خوازراوو مەیسەر بدۆزینەوە تا کۆمەڵگا لەم دۆخە پڕ قەیران و چەوسانەوەیە ڕزگار بکات.

تا ئەو جێگایەی دەگەڕێتەوە بە قەیرانی هەمە لایەنەی ناسیونالیزم و دەسەڵاتەکەیان ئەوەیە ئەم ڕۆژگارە دەیانو سەدان نوسەرو ڕۆشنبیرو تەنانەت ڕابەرانەکی سیاسی خودی جوڵانەوەی ناسیونالیزمی کورد خۆیان ڕەخنە لە ناسیونالیزم دەگرن .زۆر جار ڕەخنەکانیان تەنها ئەخلاقیانەو ڕیسواگەرانەیە . هەتا کار گەیشتوە بەوەی سوکایەتی بە سەرکردەو هەما ناسیونالیستی یەکان بکەن و بەراوردی بکەن بە ڕژێمی فاشی قەومی بەعسو سەرانی ئەو ڕژێمەو ئاواتە خوازی ڕوخانی بن وەک

بەعس بەهەر شێوازو نرخێک بێت. بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە ئەوەیە
زۆربەی ئەو ڕەخنەو نارەزايەتی يانە ڕواڵەتی و ڕوکەشی و دابراوە
لە دەست بردن بۆ زەمينە ئابوری و کۆمەڵايەتی و مێژويی يەکانی
سەرهەڵدانو باڵاکردنی ئاوابونی مێژويی ناسيوناليزم بە گشتيو
جوڵانەوەی کوردايەتيو تايبەتمەندی يەکانی بە تايبەتی. هەڵبەت لە
لايەکەوە بەشێک لەو ڕۆشنبيرو نوسەرو سياسيانە پيان وايە پارتيو
يەکيتيو زۆريک لە هاوپەيمانەکانيان ناسيوناليستی ڕاستەقينە نين .
هەروەها هەندێک لايەنو حزبی کوردايەتی بەهۆی کاروکردەوە
ڕيسوايييەکانی پارتی ويەکيتيەوە ، بە ڕواڵەتو بە جۆرێک لە جۆرەکان
، کوردايەتی يەکەيان کاڵ کردۆتەوە بە تايبەتی لە ناو جو□انەوەی
ناسيوناليستی کوردستانی سوريا و توركيا .
جا بۆ لێکۆڵينەوەو هەڵوێستگيری بەرامبەر ناسيوناليزم بە گشتيو
ناسيوناليزمی کورد- کوردايەتی – بە تايبەتی، هاوکات ڕەخنە و
ڕۆشنگەری چينايەتی لەهەردولا ،يانی بزوتنەوەی کوردايەتی و
حزبەکانيو ،ڕەخنەگرە ناڕازييە ڕۆشنبيرو نوسەرە بەناو ليبرال و
نيو لبرالەکانيش ، ئەوە وا پێويست دەکات چاوێکی خێرا بخشێنين
بەسەر ناسيوناليزم بەگشتی لە ڕووی بنەمای ئابوريو کۆمەڵايەتی
هەتا بنەما فکری و سياسی و مێژوويو تايبەتمەندی يەکانيو
ئاکامەکانيشی ئاماژە پێبدەين . هەر وەک لە تايتڵەکەشدا کورتمان
کردۆتەوە بەناوی دوڕەوتی بزوتنەوەی قەومی کورد :جەنگاوەرو
خۆبەدەستەوەدەر- ميليتانت و پاسيفيست.
بە ئومێدی ئەوەی ئەم باسە تيشکێک بێت بۆ زياتر ڕۆشنکردنەوەو
هەڵوێستگيری لە ڕوانگەيەکی چينايەتی و هاوچەرخەوە بەرامبەر
ناسيوناليزم.

ناسيوناليزم : قۆناغەکانی سەرهەڵدان وباڵاکردن و ئاوابون …!

پێموایە زۆربەمان کۆکبين- بە تايبەتی ئەوانەی لە ڕوانگەيەکی
چينايەتی و بنەما ئابوری و کۆمەڵايەتی يە بابەتييەکانەوە بۆ
ناسيوناليزم دەڕوانن – لەسەر ئەو تيورەی کە بوە بە پێناسەيەکی
زانستی سياسی بۆ ناسيوناليزم کە دەڵێت ناسيوناليزم ئايديۆلۆژيای
جو□انەوەی سياسی چينی بۆرژوای هاوچەرخە کە لە سەدەکانی شانزەو
ح□فد□و هەژدە لە ئەروپا سەريهەڵداو گەشەو باڵای کردو رابەری
شۆرشی کۆمەڵايەتی بۆرژوا سەرمايەداريان لەساڵی ١٧٨٩لە فەرەنسا
کرد.ئەو شۆرشە يەکەم شۆرشی سياسی کۆمەڵايەتی بۆرژوا ناسيول
ليبرال بو کە کۆتايی بە دەسەلاتی فيودالی ئايينی وکڵێسا هيناو
چينی بۆرژوای سکولاری هاوچەرخ گ□ياشتە دەسەڵاتی سياسی .دوای ئەوەش
لە چەندين ووڵاتی تری ئەوروپی ئەو شۆرشانە ڕويان‍دا. پاشان

ناسیونالیزم بە شێوەیەکی گشتی لە سەدەی بیستیش لە زۆربەی وڵاتانی تری دونیا گەشەیانکردو بە دەسەڵات گەیشتن بەڵام نەک بە هەمان شێوازو ناوەڕۆکی شۆرشگێڕیەوە. ئەم بزوتنەوەیە سەرەتا لە هەناوی ململانێی چینایەتی کۆمەڵگای دەرەبەگیەوە سەری هەڵداوە لە وڵاتانی ئەوروپا بە تایبەتی لە ئیتالیاو ئەلمانیاو هۆڵەنداو بەریتانیاو فەرەنسا…هتد.

بو نمونە بەریتانیای گەورە ،کە لە سەدو نیوی ڕابردو وا ناونراوە، تا پیش سەدەی شانزەش وەک نەتەوە فۆرمی نەگرتبو. هۆکارێکی گەورەی ئەمەش ئەوەبو کە بەشێکی چینی باڵادەستی ئەو وڵاتە بە زمانێکی جیاواز لە زمانی زۆرینە دەئاخاوتن .وە لە بنەڕەتدا جیاواز بون لەو نۆرماندیانە کە ئینگلتەرەیان داگیرکردبو. یاخود وڵاتیکی وەک هۆڵەندا هەر لەو سەردەمانە یەکەمین ناسیونالیزمی مۆدرینی لەسەر ژێرخانێکی سەرمایەداری دروست کردبو کەهاوکات لە جەنگدابون دژی داگیرکاری ئیمپراتۆری فیودالی ئیسپانیا.هەروەها ئیتالیا وەک مارکس دەڵێت کە یەکەمین توخمە سەرەتاکانی پەیوەندی سەرمایەی تێدا وەدەرکەوت. بەڵام لەگەڵ تێپەڕ بونی کات و بەرەو پێشچونی شێوازی بەرهەمهێنانی سەرمایەداری پێویستی بازاری گەورەو هاوبەش ..هتد بوە هۆی بەرەو یەکگرتنی هەمو ئەو ئیمارەتە بچوکانەی ئەو ناوچانە و ئەم زمانو وڵاتە یەکگرتوەی ئەمروی لێبەک دێت .
ئەم زمانە یەکگرتوەی ئەمڕۆی ئیتالی سەرەتا شێوەزاری کەمایەتییەک بوە. بەڵام لەسەدەی هەژدەوە بوە زمانی فەرمی سەرجەم چینی بەرژواو جولانەوە ناسیونالیستیەکەی …. ئەمانەو دەیان نمونەی تر هەن لە ئاستی جیهان بە تایبەتی ئەوروپا کە چۆن ناسیونالیزم جوڵانەوەی سەرەتایی چینی بەرژوایە کە لەسەر شیوە بەرهەمهینانی سەرمایە وەستاوە. هەمو ئاسە ئامانجی ئەم چینەو جوڵانەوەکەی کۆتایی هێنان بە سیستەمی فیودالی وزاڵبونی سیستەمی سەرمایەداری بوو.
چینی بەرژواو بزوتنەوە ناسیونالیستیەکەی بە گوتەی کارڵ مارکس دەورێکی لە ڕادە بەدەر شۆڕشگیرانەی لەهەمو ڕوویەکی ئابوری و سیاسی و ئایدیۆلۆژی و فکری و کەلتوری گێڕاوە بەرامبەر چینی فیودالو سیستەمە ئابوری و سیاسی و فکری و کەلتوری یەکەی .دیارە ئەوە ڕوشنە کە سەرخانی سیستەمی دەرەبەگی – فیودالی – بە شیوەیەکی گشتی لە ڕووی ئایدیۆلۆژییەوە پشتی بە ئاینەکان بەستبو.بەڵام بە چینی بەرژوای تازە هێچو کاریگەر ترین ئایدیولۆژیا لەو قۆناغەدا بیرو ئایدیۆلۆژیای ناسیونالیزمێکی پێشکەوتنخوازبو کە توانی هەمو پێکهاتە فکری و سیاسی و کەلتوری یە ناوچەییە قەومی و خێڵەکییەکان لە یەک سیستەمی ئابوری و سیاسی کەلتوری لێکهەڵپێکی و بتوێنێتەوە

هەر وەک زۆربەی بیرمەندو ڕاڤەکارانی ناسیونال لیبرالو سۆشیال.
دیموکراتەکانیش پێیان وایە ئامانجی ناسیونالیزم یەک دەوڵەت –
نەتەوە – میللەتە – لەسەر یەک خاک- نیشتیمان، زمانو کەلتورە.
تەنانەت بیرومەندو ڕاڤەکارانی چەپی ستالینیوماویو .. . بەوایان
بەهەمان لێکدانەوە هەیە بۆ پرسی دەوڵەتو نەتەوە. ئەگەرچی
هەندێکیان باس لە نەتەوەی ڕەسەنو ناڕەسەن یان سەرەکی و لاوەکی
دەکەن .

بەڵام لە چەند دەیەی ڕابردوەوە چەندین تیۆرزان و پسۆرو بیرومەند
هەن پیاچونەوەیان بەو تیۆرو تێزانە کردەوەو ڕەخنەیان لەگرتون
لەوانە ئێریک هۆبزباوم ،ئێرنست گیلنەر،بندێکت ئەندرسن ،هێنری
لەڤیرە هەتا سمیر ئەمین ومەنسور حیکمەت …هتد لە پرسی سەرهەڵدانی
ناسیونالیزم و دەوڵەت جەخت لە ڕوانگەو تێزەکانی مارکس و ئەنگڵزو
لینین دەکەنەوە. بەڵام بەبڕوای هەمو ئەوانەی سەر بە خەتی
کۆمۆنیزمی کرێکارین بۆچونو لێکدانەوەو هەڵویستگیریەکانی مەنسور
حیکمەت کە خاڵی هاوبەشی لەگەڵ ئەوانەدا هەیە کە ناومان هێنان
بەڵام لە ڕویی سیاسی و کۆمەڵایەتی و حزبییەوە لەهەمویان
ڕۆشنترە.زۆربەی ئەو بیرمەندو تیۆردانانە تەنها پرسی ناسیونالیزم
و نەتەوەیان ڕاڤەکردەو ڕۆشنگەرییان کردەوە. بەڵام مەنسور حیکمەت
نەک هەر لێکدانەوەو ڕونکردنەوەی بۆ کردەوە بەڵکو هەڵوێستگیرسیاسی
وحزبیشی بۆ کردوە.نوسراوەی نەتەوەو ناسیونالیزمو بەرنامەی
کۆمۆنیزمی کریکاری لەو نوسراوە دانسقانەیە کە قوڵی فکری سیاسی
مەنسور حیکمەت دەردەخات لە چاو هەمو تیورزانو ڕابەرە سیاسی
یەکانی پێشو.تەنانەت لە تیۆرو باسو بابەتەکانی لینین و مارکسیش
لەم هەلومەرجەی دونیادا زیاتر ئەم پرسەی ڕۆشنکردۆتەوە.ئەوەی
مەنسور حیکمەت لەو لێکدانەوەو ڕۆشنگەریانەی تر جیا دەکاتەوە
هەروەک مارکس دەڵێت:
تەنها لێکدانەوەی دونیا بەس نییە ،گرینگ گۆڕینەکەیەتی
،مەنسورحیکمەت هاتوە نەک هەر زۆربەی ئەو تیوریانەی لیبرالەکانو
چەپی تەقلیدی بردەتە ژێر پرسیارەوەو ڕەتی کردونەتەوە بەڵکو
هەڵوێستگیری سیاسی و حزبی بەرامبەر ناسیونالیزم و دەسەڵاتەکەیان
کردوە. بە تایبەتی ئەو تیزەی کە باوە ئەوەیە گوایە نەتەوە
ناسیونالیزم دروست دەکات بەڵام واقعییەت ئەوەیە ئەوە
ناسیونالیزمە نەتەوە دروست دەکات. بە مانایەکی تر نەتەوە
دیاردەیەکی ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی یە نەک دیاردەیەکی سروشتی
و ڕەگەزی.ڕاستە زمانودیالێکتیکەکان و تەنانەت کەلتورەکان دیاردەی
کۆمەڵایەتی و ئاکامی ململانێی چینایەتی و بەرەو پێشچونی

کۆمەڵایەتین بەڵام ناسیونالیزم وەک بزوتنەوەی سیاسی چینیکی دیاریکراوی هاوچەرخ –بۆرژوازی- لە پیناوی گەیشتن بە دەسەڵاتی سیاسی و دامەزراندنی سیستەمی ئابوری و کۆمەڵایەتیەکەی هەمو ئەم دیاردانەی گردو کۆکردۆتەوەو بە پیرۆزیکردون. تەنانەت زۆریک لە بیرمەندە رەگەزپەرستەکان وەک دیاردەی دەرەوەی مێژوی ململانێی چینایەتی و کۆمەڵایەتی و سیاسیو مێژویی چاویان لێکردون.

بیرمەندەکانی فاشیزمو نازیزم و بەعسیزم ..هتد لەوانەن کە زمان و ڕەگەزو مێژوی خۆیان لەسەرو هەمو ئەوانەی تر ڕادەگرن .تەنانەت هەندێک لە سەرکردە فاشییەکان وەک ئاینو ڕەگەز بە ناسیونالیزمو تایبەتمەندییەکانیان دەڕوانن . لەم ڕوەوە ناسیونال ڕاسیزمی ئەڵمانی ،هیتلەری نازی ،و ئیتالی ، مۆسۆلینی فاشی ، تەنانەت هەندێک لە حزبو ڕێکخراوەکانی ناسیونالیزمی عەرەبیش کە لە ڕوی ئایدۆلۆژییەوە ئیلهام لە ئیسلام وەردەگرن خۆیان بە نێردراوی خوداوەند دەزانن. بە تایبەتی ناسیونالیزمی عەرەب هەتا ئەمڕۆش کەڵک وەردەگرن لەو ووتەیەی محمدی پەیامبەری ئیسلام کە وتوێتی عەرەب بەخێرترین نەتەوەیە کە خودا ناردوێتی بۆ خەڵک ئەم دیدگاو هەڵویستەش ئەوپەڕی رەگەزپەرستانەو فاشیانەیە.
جا قۆناغی یەکەمی سەرهەڵدانی ناسیونالیزم تا ئەو ساتەی باڵای کردو دەسەڵاتو سیستەمی دەرەبەگایەتی کۆتایی پێهێنا قۆناغیکی لەڕادەبەدەر پێشکەوتنخوازانەو شۆرشگێرانە بوە . وە ئەم ڕۆڵەش وەک ئاماژەمان پێدا چینی بۆرژوای فەرەنسا لەشۆڕشی گەورەی بۆرژوازی نیشتیمانی لە ١٤ تەموزی ١٧٨٩ گێڕایو بوە پێشەنگی بزوتنەوەی ناسیونالیزمی جیهانی .
ئیتر لەوە بەدواوە شۆرشە بۆرژوازییە کۆمەلایەتیەکان لە ووڵاتانی تری ئەوروپای ڕۆژئاواو ناوەندو ئەمریکا بە شێوازی جۆراوجۆر ڕوویاندا.
بەڵام لەگەڵ تەواو بە دەسەڵات گەیشتنی چینی بۆرژوا لەهەمو ووڵاتانی ئەوروپاو ئەمریکا وگەشەی سەرمایەداری وپێویستی بازاڕی گەورەی جیهانی و هێزی کاری هەرزانی چینی کارگەرو کاڵای هەرزان لەسەر بنەمای هاوکێشەی خستنەڕوو و داواکاری – عرض و طلب –و باڵاکردنی سەرمایەداری تا ئاستی ئیمپیریالیزم و پێویستی جەنگو داگیرکاری ووڵاتانی تر، ئیتر بۆرژوا ناسیونالیزمیش پێ نایە قۆناغێکی ترەوەو ئەو تایبەتمەندیی یە شۆڕشگێرییەی سەرەتای لە دەستدا.

قۆناغی دووەمی بزوتنەوەی ناسیونالیزم لەگەڵ جەنگی جیهانی یەکەم

دەستپێدەکات.لێرەوە ئیتر چینی بۆرژوا ناسیونالیزمی ئەو ووڵاتانەی کە لە لایەن دەوڵەتانی ئیمپریالیزمی بەریتانی و فەرەنسی و ئیتالی کە لە جەنگی جیهانی یەکەم داگیریان کرد،ئەو تایبەتمەندییە شۆرشگیریەی ئەوروپای سەدەکانی هەژدەو نۆزدەی نەما. ئەمەش بەهۆی هەم گەشەی شێوە بەرهەمهێنانی سەرمایە لە هەناوی سیستەمی فیودالی ئاسیاو ئەفریقاو ئەمریکاری لاتین، هەم بەهۆی هاوردەکردنی سەرمایەی دارایی و ئامرازەکانی بەرهەمهێنانی تەکنیکی . دۆزینەوەو دەسبەسەراگرتنی کەرەسەی خاو،بە تایبەتی کانەکان ،لەوانە دۆزینەوەی پێترۆل وگازی سروشتی . هەمو ئەمانە وایکرد چینی بۆرژوا وەک یەک چینی یەکگرتو لە بەرامبەری سیستەمی دەرەبەگی دەرنەکەویت کە لە ئەوروپا دەرکەوت .بەنمونە لە زۆربەی ووڵاتانی ڕۆژهەڵاتو ئاسیاو ئەفریقا هەتا ئەمریکای لاتینیش بۆرژوازی بونە دو ڕەتوباڵی سەرەکی دژ بە یەک.ڕەوتو باڵیکیان کە زۆربەیان خودی دەسەڵاتدارە پاشاو سوڵتان و میرە فیودالەکان بون بەڵام توانای مانەوەو خۆ گونجانیان هەبو لەگەڵ دەوڵەتانی داگیرکەر.تەنانەت لەم ووڵاتانەدا ئاڵوگۆڕی دەسەڵاتی سیاسیش ڕوینەدا.بۆ نمونە لەو ووڵاتانەی کە تا ئێستا ڕژێمەکەیان پاشایەتیە و شاو مەلیکەکان لە ئاکامی ئاڕەزایەتی و ڕاپەڕینەکان ملیاندا بە کۆمەڵێک ڕیفۆرم- چاکسازی – دەستوری و یاسایی لە بوارە ئابوری و کۆمەلایەتیو کەلتوریەکان.دیارە ئەمە بۆ خودی ووڵاتێکی زلهێزی پاشایەتی وەک بەریتانیاش هەر ڕاستە . ڕژێمە پاشایەتیەکەی پێ بەپێی ئاڵوگۆڕو وەرچەرخانەکان کە ئاکامی ناڕەزایەتی و ڕاپەڕینەکان بون خۆیان گونجانو ڕێککەوتن لەسەر ریفۆرمی سیاسی و کۆمەڵایەتی.

بەم شێوەیە بینمان کە بزوتنەوەی ناسیونالیزم دوای جەنگی جیهانی یەکەمو هەتا دووەمیش ، توشی لێکترازانو جیابونەوەو ڕەوتگەلو باڵ باڵەن هاتن .ڕەتو باڵی سەرەکیان بەناوی شۆرشگیڕی نیشتیمانیو نەتەوەیی ڕزگاریخوازیو جەنگاوەریەوە ئاڵای سوری بەرزکردەوەو خۆی بە نوێنەرو پاڕیزەری گەلو نەتەوەو نیشتیمان دەزانی دژی داگیرکاری ئیمپریالی.

هەڵبەت شۆرشی ئۆکتۆبەری ١٩١٧ کە هۆکارێکی سەرەکی بو لە کۆتایی پێهینانی جەنگی جیهانی یەکەمو دامەزراندنی یەکیتی سۆڤیەتی سۆشیالیستی و سەرەتای بلۆکبەندی نوێی جیهانی کاریگەری گەورەی هەبو لەسەر گەشەی باڵی سۆشیال ناسیونال میلیتانتی ووڵاتانی داگیرکراو.

لە دوای جەنگی جیهانی یەکەم دەوڵەتە ئیمپریالیستیەکان ڕیکەوتن لەسەر دابەشکردنی ئەم ووڵاتانە لە نێوان خۆیان لەسەر بەنەمای

ریکەتنامەو پەیمانەکانی سیفەرو لۆزاندا لە ساڵی ۱۹۱۸-۱۹۲۰. ئەم ڕێکەوتنانەش بونە هۆی پێکهاتن و دامەزراندنی چەندین دەوڵەتی پاشکۆو ژێردەستەی سەر بەو داگیرکەرانە.زۆربەی ئەو دەسەڵاتو رژێمانە ناوەرۆکیکی جۆریک لیبرال قەومیان هەبو .ئەم بارودۆخەش بوە هۆی سەرهەڵدانی بزوتنەوە رزگاریخوازە نیشتیمانی و گەلییەکان هاوکات پرسو کیشەی نەتەوەیی لەو ووڵاتانەو سەپاندنی ستەمو چەوسانەوەو پێشێلکردنی مافو ئازادیە کۆمەڵایەتی و سیاسی و کەلتوری یەکانی خەڵکانی تر کەسەر بە زمانی و کەلتوری تر بون .لێرەوە بۆرژوازی ناو ئەو خەڵکوکۆمەڵگا چەوساوانە خۆیان کرد بە نوێنەری جەماوەری ستەملێکراو. وەک وتمان تورکیاو عێراقو سوریا وجەزائرو هەتا دەگاتە ئێران و ئەفغانستان ..هتد لە زۆرێک لەم ووڵاتانە لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی یەکەمو داگیرکاری لە لایەن دەوڵەتە زلهێزەکانەوە چەوسانەوەو پلەیی دوویی لە نێوان نەتەوەکان سەریهەڵدا. پاشان دەسپێکردنی بزوتنەوەی ناسیونالیزمیی خۆ بە رزگاریخوازو ئازادیخواز. لە ڕاستیدا ناسیونالیزمی کورد – کوردایەتی لەم میژوە بە دواوە سەریهەڵدا.ئەمەش وەک وتمان بەهۆی دامەزراندنی دەوڵەتو ڕژێمە بۆرژوا ناسیونال قەومییەکانی وەک عەربو تورک و فارس و..هتد لە ووڵاتانی بەناو عەرەبی و جیهانی سێهەم .
لە دوای جەنگی جیهانی یەکەمو دامەزراندنی یەکیتی سۆڤیەتو بلۆکی سۆشیالیستی بە ڕابەری لینین و بەلشەڤیکەکانو حزبە چەپە هاوپەیمانەکانیان بۆ یەکەم جار مافی نەتەوەکانیان بۆ دیاریکردنی چارەنوسیان بە فەرمیو بە کردەوە ناساند. وە بوە بە شێک لە ستراتیژو تاکتیکی ئەم دەولەتو بلۆکو حزبانە. چ لەو ووڵاتانەی دەسەڵاتدار بون چ لەو وولاتانەی هیشتا داگیرکراوی ئیمپریالی بون. پشتیوانی خۆیان ڕاگەیاند بە هەر جولانەوەیەکی نەتەوەیی – ڕزگاریخوازی . لەمبارەیەوە لینینو تروتسکی و ڕۆزالۆگسەمبروگ ..هتد لە زۆرێک نوسینە شیکارییەکانیان بە پرسی نەتەوەو جولانەوەو چەوسانەوەیی نەتەوەیی لە باسە تیوری و سیاسی یەکانی پشتیوانی ئەم جولانەوە نەتەوەیی و نیشتیمانیانەی کردەوە کە خۆیان لە ژێر ئاڵای بزوتنەوەی نیشتیمانی و نەتەوەیی پێشکەوتنخواز دەناساند.

بۆیە ئەتوانین بڵێین قوناغی دوەمی باڵاکردنی ئەم جۆرە لە ناسیونالیزم هەمو تایبەتمەندییە شۆرشگێرییەکەی لە ڕویی سیاسیو کەلتوریەوە لە کۆمەڵێ دروشمێکی بریقەداردا قەتیس بویەوەو هیچ پەیامو بەرنامەیەکی شۆرشگێرانەی ئابوری و کۆمەلایەتی نەماو لە ناوەڕاستی ڕێگا ڕاوەستا. تەنانەت ئەوەندەی مەیلی بە دواکەوتویی و

پاشەوپاشگەڕانەوە هەبو مەیلو ئارەزوی بۆ چونە پێشەوە بەرەو ئازادیخوازی و یەکسانیخوازی تەواو نەبو.وە هەر هەنگاوێکی نابێت بە قازانجی چینی کرێکارو تویژە کەمدەرامەتەکان و ژنان و لاوانو ، یاخود مافو ئازادییە فەردی و مەدەنییەکانو ، مافو ئازادییەکانی خەڵکانی سەر بە زمان و ئایین و..هتد ئەوە لە ژێڕ ناڕەزایەتی و ڕاپەرینی جولانەوە کرێکاری و کۆمۆنیستی یەکاندا بوە .بە کورتی ئەم جوڵانەوەیە هەمو تایبەتمەندیە شۆرشگێڕییەکەی خۆی لە ناکۆکی و ململانێوجەنگی دژی داگیرکەری دەرەکی ئیمپریالیستیەکە قەتیس کردبوەوە.لە کاتێکدا داگیرکەر خۆی خاڵی هاوبەشی ئابوری و سیاسی زۆری هەبو لەگەڵ ئەم بۆرژوایەو جولانەوەکەی.
بۆیە لەهەر ووڵاتیک ئەم جوڵانەوەیەو حزبەکانی هەوڵیانداوە هەمو جولانەوەیەکی جەماوەریو ناڕەزایەتی ئازادیخوازانە دەسبەسەردا بگرن بەناوی شۆڕشی خۆیان. بە شیوازی چەکداری و کودەتای سەربازی وەک ئەوانەی پەنجاکانی عیراق و سوریاو میسرو لوبنان و …هتد بەسەرەنجام بگەی□ن لە پێناوی بە دەسەڵاتگ□یشتنی خۆیان .
ئا لەم ڕوانگەیەوەیە هەمو ئەو ڕودوانەی کە ئەم جوڵانەوەیەو حزبەکانی ڕابەریان کردو ناوی شۆڕشیان لێنا لە بناغەوە جگە لە کودەتاو ڕیفۆرمێکی نیوەناچڵ زیاتر هیچی تر نەبون.هەمو ناوەڕۆکی شۆڕشگێڕی ئەم جوڵانەوانە خۆی لە ڕوخانی دەسەڵاتی پاشایەتیداو وەدەرنانی دەوڵەتی داگیرکەر دەبینیەوە.

هەرچەندە ئەم جۆرە لە ناسیونالیزم خۆی وەک ناسیونالیزمێکی نیشتیمانی و نەتەوەیی سەربەخۆخوازلە سەرمایەی دەرەکی و ئیمپریالی مۆنۆپۆلی دەردەخست بەڵام خاڵی جیاوازیان لەگەڵ خودی سیستەمی ئابوری و سیاسی دەوڵەتی داگیرکەر ئەوەندە نەبو. جیاوازییەکانیان لەو دەورانە ئەوەبو بەشێ زۆری بەرنامەو سیاسەتی بۆوژوازی دامەزراندنی سەرمایەداری دەوڵەتی بو کە خۆیان بە سۆشیالیزم دەناساند. ئەمەش لە ژێر کاریگەری بلۆکی ڕۆژهەڵاتو هاوکاری ئەم دەوڵەتانە بۆ ئەم جولانەوانە.بانگشەکارانی ئەم جۆرە ناسیونالیزمە زیاتر لە جولانەوەی ناسیونالیزمی تورکی و ئێرانی و عەرەبی وهندی کوردی..هتد بون.
بەڵام ئەم جولانەوەیە بە حوکمی ناوەرۆکە ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و کەلتوری یەکەی نەک هەر ئازادیخوازو یەکسانیخواز نەبو بەڵکو بگرە کۆنەپەرستیش بو بە تایبەتی لە بێتوانایی لە سنوربەندی فکری و سیاسی و کەلتوری تەواو لەگەڵ فکرو ئایدیولۆژیاو کەلتوری فیودالیو ئایینیەوە.بۆ نمونە ناسیونالیزمی عەرەبی هەرگیز نەتیوانی سنوربەندی لەگەل ئایینی ئیسلام بکات و بە کردەوە ئایین

لە دەوڵەتو سیستەمی سیاسی جیابکاتەوە.لە کاتیکدا یەکێک لە تایبەتمەندییە گەورەکانی ناسیونالیزمی پێشکەتنخواز دامەزراندنی سیستەمو دەوڵەتێکی عەلمانی – سکولارە.
ڕەنگە لەمبارەوەیەوە ناسیونالیزمی تورکی کە ڕابەرای شۆڕشی نیوناچەی سەرەتای سەدەی بیستی کرد بە سەرکردەیی ئەتاتورک ڕادیکاڵترینیان بێت لە سنور بەندی لەگەڵ ئایین و کەلتورو نەریتەکانی.هەڵبەت گرفتی سەرەکی ئەم ناسیونالیزمەش ئەوەبو کە خاوەن ئایدیولۆژیایەکی قەومی فاشی بو هەر لەسەرتاوە تا ئەمرۆ.
قۆناغی سێهەمی ناسیونالیزم دەکرێت بە کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دووەم و جەنگی سارد ئاڵوگۆڕەکانی سەرەتای نەوەتەکان دیاری بکەین کە ئیتر قۆناغی داکشانوئاوابونو پاشەوپاشگەرانەوەی سەرەڕۆیانەی بناسێنین.
تا ئەو جێگایە دەگەڕێتەوە بە پێگەی ناسیونالیزم لە دوای جەنگی جیهانی دوەم و ماوەی جەنگی سارد وەک ئاماژەیەکمان پێدا هەمویان کەوتنە ژێر هەژمونی باڵادەستی هەردو بلۆکی ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاوا.

لە ماوەی جەنگی ساردی نێوان بلۆکی ڕۆژهەڵاتی بەناو سۆشیالستی و ڕۆژئاوای سەرمایەداری بەهۆی ڕێکەوتنە سیاسی و ستراتیژی و تاکیکییەکانی نێوان ئەم دوو بلۆکە ئیتر خودی ئەم جولانەوە ناسیونالیستیانەش زیاترو زیاتر جێگەڕەکەیان بەسەردا دەهاتوئەمبەرو ئەوبەریان دەکرد، یان پێیان دەکرا بە پێی بەرژوەندی زلهێزە جیهانییەکان . هەڵبەت ئەمەش لە لایەکەوە دەگەڕایەوە بە سەرهەڵدانی دەوڵەتی گەورەی تر لە ڕویی ئابوری و سیاسی و سەربازییەوە وەک چین و یوغسلاڤیاو پێکهێنانی هاوپەیمانی تری وەک کۆنگرەی ووڵاتانی بیلایەن و کۆنگرەی کۆمکاری ووڵاتانی عەرەبیو ئیسلامیو لە پال هاوپەیمانی ناتەو وارشەدا.

هەمو ئەم بارودۆخەش کاریگەری زیاتری دانا لەسەر بزتنەوە سیاسییە ناسیونالیستییەکانی وەک ڕەوتو باڵی ناسرو بەعس کە مەری خۆیدا لە میژویی ٤٠-٥٠ ساڵی ماوەی جەنگی سارد لە جیهانی عەرەبدا.بە دەسەڵاتگەیشتنی بەرژوا ناسیونال – سۆشیالیستی عەرەب بەهەردو ڕەوتەکەیەوە ئەوە زیندوترین و ڕاسترین بەڵگە بو بە ئەوەی کە ئیتر ناسیونالیزم سەرەتایی ترین تایبەتمەندی شۆرشگێڕی و ئازادیخوازیو یەکسانیخوازی تیدا نەماوە کە لە هەمو ووڵاتانی عەرەبزمان ڕژێمی قەومی – ئیسلامیان دامەزراند نەک دەوڵەتو حکومەتی تەواو عەلمانی – سکولار.
هەر بۆیە ئەم جۆرەش لە ناسیونالیزم لە سەردەمی قەیرانی ئابوری و

سیاسی وکۆمەڵایەتی دەتوانێت ببێتە دەسەڵاتێکی فاشی وەک هیتلر. بەعسیزم بە کردەوە لە دەیەی حەفتاکانو هەشتاکانو نەوەتەکان بەهۆی قەیرانی ئابوریو سیاسی یەوە ئەو فاشیزمەی سەلماند. کۆمەڵکوژییەکانی ئەنفال و هەڵەبجەو تاوانەکانی چەند دەیەیەی حزبی بەعس لە سوریاش بەڵگەی ئەو ناسیونال فاشیزمەن .
هەروەکووتمان ئەم دابەش بونو جیابونەیە لە ڕیزەکانی ناسیونالیزم هەر لەناو ناسیونالیزمی عەرەبو تورکو فارس ..هتد نەبو بەڵکو لەناو ناسیونالیزمی کوردیش بو لە ماوەی جەنگی سارد بە تایبەتی نیوەی پەنجاکانەوە تا ئەمرۆ.
دابەش بونی ناسیونالیزمی کورد بە دوو ڕەوتو باڵی پارتی دیموکراتی مەلاییو پارتی شۆڕشگیری جەلالیو دژایەتی و کوشتو بڕی یەکتر تا ئەمرۆ ئاکامی داڕزینو گەندەڵ بونو کۆنەپەرستی ئەم بزوتنەوەیەیە .

ئەگەر باڵێکی ناسیونالیزمی عەرەبی بە هاوکاری خودی دەوڵەتە ئیمپریالییەکان ،بە تایبەتی بەریتانیاو فەرەنسا و لەم دوایانەش ئەمریکا ،بە لەدانی باڵە جەنگاوەرەکەی بلۆکی سۆڤیەت دەستی دایە هاوکاری کۆنەپەرست ترین تویژی بۆرژوازی بە ئایدۆلۆژیاو ئالای ئیسلامەوە بەناوی ئیخوانو وەهابییەوە ئەوە ئەم ڤایرۆسە لە چینی بۆرژوزی و ناسیونالیزمی کوردیشیدا.جا ئەم بزوتنەوە ئیسلامی یە چ هی ووڵاتانی عەرەبزمان یان کوردزمان یان هەر ووڵاتێکی تر بێت تا ئیستا دواکەوتوترین و دژی ئینسانی ترین بزوتنەوەن لە هەمو مێژوی کۆنو نوێدا .هەڵبەت ئەم دەستەوتاقمانەی ئەم بزوتنەوە ئیسلامیانە لەگەڵ حزبەکانی ناسیونال- قەومی بەردەوام لە ململانییی و هەندێک جار لە گفتوگۆو ئاشتیدان بونە. بەڵام وەک ووتمان گەورەترین دوژمنی هەر جولانەوەیەکی چەپو ئازادیخوازی و یەکسانیخوازی بونە . بە تایبەتی دوژمنی سەرسەختی پرس و مافەکانی ژنان و منداڵانو لاوان و کرێکاران کە ئاماجوئاسۆیەکی سۆشیالیستی و کۆمۆنیستیان هەیە لەم سەردەمەدا.

ئەم بزوتنەوە بۆرژوا ئیسلامی یە ئەگەر چی سەرچاوەی هێزە کۆمەڵایەتیو کولتوریو داراییەکەی لە ململانەی نێوان ناسیونالیزمی عەرەبو ئیسرائیل و چەوسانەوەی خەڵکی فەلەستین وەردەگرێت بەڵام هاوکات پشتی تەواوی بەستوە بە دەوڵەتە ئیمپریالییەکانی بەریتانیاو فەرەنساو ئەمریکا .تەنانەت بە بەڵگەوە دەرکەوتوە کە خودی دەوڵەتی ئیسرائیل کە دەوڵەتێکی قەومیو دینی رەگەزپەرستە دەستی هەبوە لە هاوکاریو گەورەکردنەوەی ئەم بزوتنەوە ئیسلامیانە بە تایبەتی لەناو جولانەوەی ڕزگاریخوازی ناسیونال عەرەبی لە

فەلەستین و لوبناو سوریا لە دژی ڕژیمەکانو جولانەوە قەومییە عەرەبییەکان.
سەرنجڕاکیش ئەوەیە لە ماوەی نێوان جەنگی جیهانی یەکەم تا دوەمو جەنگی سارديش دەوڵەتە ئیمپریالیستەکان لە پاڵ هاوکاری هەمەلایەنەی بزوتنەوەی جویزم و دەوڵەتی ڕەگەزپەرستی ئیسرائیل هاوکات گەورەترین هاوکاری بزوتنەوەی ئسیلامیشیان کردوە کە بە ڕواڵەت دوژمنی سەرسەختی یەکن.
هەر بۆیە دەتوانین بڵێین کە بزوتنەوەی ئیسلامیزمو جویزم ،کە ناسیونالیزمی عەرەب و خودی ئیسلامی سیاسی بە زایونیزم ناوی دەبات، دوو بزوتنەوەن بەڵام یەک ئاسەو ئامانجیان هەیە سەرەڕای هەر ناکۆکی و دوژمنایەتییەکی نێوانیان.ئەو ئاسەو ئامانجەش دامەزراندنی دەوڵەتێکی دینی و قەومی ڕەگەزپەرستی وایە کە دانانەن بە هیچ بیروباوەڕێکی سیاسی و قەومی و دینی تردا بە تایبەتی زۆر دوژمنی سەرسەختی بزوتنەوەی چەپوکۆمەنیستی و کرێکاری و بیروباوەڕە ئازادیخوازو یەکسانیخوازەکانن.

پێم وایە باشترین بەڵگە بۆ هاوکاری و پشتگیری هەمەلایەنەی دەوڵەتە ئیمپریالییەکان بۆ ئەم جولانەوە ئیسلامی و قەومیانە فلیمەکانی ڕامبۆن ،کە پاڵەوانی ئەفسانەیی ئەم جولانەوەیەی بەناو خەڵکی ستەملێکراوە.
بەم شێوەیە دەبینین لە دوای کۆتایی هاتنی جەنگی جیهانی دوەم و هەرەسی بلۆکی ڕۆژهەڵاتی بەناو سۆشیالیستی وکۆمەنیستی و بااڵ دەستی ئیمپریالیزمی ئەمریکا بە سەرکردەیی ڕەوتی لیبرالیزمی نوێ لە ساڵی ١٩٩٠وە ئیتر چینی بۆرژواو بزوتنەوە ناسیونالیستیەکانیش ١٨٠ پلە گۆڕانو وەرچەرخانی ڕیشەییان لەهەمو جهاندا بەسەردا هات.
وەک پێشتر ووتمان لە نێوان جەنگی جیهانی یەکەم و دووەم و ماوەی جەنگی سارد ئەم بزوتنەوانە لە ناوەڕاستی ڕۆژگا وەستابونو زیاتر مەیلیان بۆ گۆڕانەوە دواوە هەبو .بەڵام لە سەرەتای هەشتاکان و نەوتەکانەوەو قوڵ بونەوەی قەیرانی ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسی لە ئاستی جیهاندا ئیترئەم بزوتنەوانە بە تەواوی ملی پاشەوپاس گۆڕانەوە بەرەو ئەوپەری کۆنەپەرستی بە سەدەکانی ناوەڕاست گرتە بەر،بە تایبەتی لە ڕوی ئایدیۆلۆژی و کولتوری یەوە. لەو کاتەوە هیچ ڕەوتو حزبێکی بۆرژوا ناسیونالیستی هەرچەند خۆیان بە ناوی نەتەوەی ژێردەستو ستەملێکراو وداگیرکراو بناسینن یەک زەڕە لەناوەڕۆکی کۆنەپەرستانەو دواکەوتوانەیان بە ئایدیۆلۆژیای قەومی و دینی کەم ناکاتەوە.
ئەم سەردەمە ئیتر هەمو جۆرە ناسیونالیزمێک لە ئاستی هەمو جیهان

،بە تایبەتی ئەوەی ناوی لێنراوە جیهانی سێهەم و جیهانی عەرەب
،،هتد،کە گوایە قوربانی دەستی ستەمو داگیرکاری ئەمریکاو ئەوروپاو
..هتد ناسیونالیزمی نەتەوەی سەردەست بن یان ژێر دەست ، لە دەسەڵات بن یان بی دەسەڵات ،لە شاخ بن یان شار ،جەنگاوەر بن یان خەبەدەستەودەر یەک بزوتنەوەو یەک ئامانجو یەک ئاسۆی ئابوری و ستراتیژی سیاسی و کۆمەڵایەتیان هەیە ئەویش زۆرترین کەڵەکەی سەرمایەو قازانج بەهەر شیوازێکی سیاسی دژی ئینسانی بێت.هەر بۆیە ئەم بزوتنەوانەو حزبو دەسەڵاتەکانیان دەیان ناسنامەی داڕزیو بە مەرەق بەناوی ،ئایین، مەزهەب ، زمان، قەوم ،خێڵیو بنەماڵەیی دادەتاشن و مرۆڤەکان دەکەن بە دوژمنی یەکتروبە کوشتیان دەدەن. هەموی لە پێناوی مانەوەی خۆیان لە دەسەڵات و کۆکردنەوەو کەڵەکەی پارەو پول و سەرمایە بە دزی و گەندەڵی و جەردەیی و دور لەهەر ڕێساو یاساو میکانیزمێکی ئاسایی بەرهەمهێنانی سەرمایەو سەرمایەداری یە ستانداردەکانی خودی سیستەمی سەرمایەداری.
ناسیونالیزمی کوردو تایبەتمەندییەکانی…!

بە خستنە ڕویی تایبەتمەندی یەکانی ناسیونالیزمی کوردو ڕەوتو باڵەکانی و ئاسۆوئامانجەکانی، شێوازی بەڕێوەبردنی دەسەڵاتەکەیانوئاکامە دژی ئینسانییەکانی لەم سێ دەیەیەدا وا پێویست دەکات کەمێک بگەڕێینەو بە دواوە لە ڕویی سیاسی و مێژویی یەوە .تا هەم زیاتر ناوەڕۆکی خێڵەکیو دواکەوتوانەی چینی بۆرژوازی و بزوتنەوە قەومییەکەی و هەم ئەو ڕەخنە ڕوکەشی یە بەناو لیبرالی و نیو لیبرالیانەیەش ڕونبێتەوە کە لە لایەن بەشێک لە ڕۆشنبیرانی ناو بازنە یان دەرەوەی بازنەی سیاسیو حزبی ناسیونالیزم دەخرێتە ڕوو.
سەرەتا ئەوە بڵێین کە پیم وانییە هیچ سیاسەتمەدارو شرۆڤەکارو میژونوسەو ڕۆشنبیریکی خودی ئەم بزوتنەوەیە ناکۆک بن لەوەی کە ئەوەی پێی دەڵێن کوردستان و خاکی کوردستان بە گشتی هیچ کات و سەردەمێک خاوەنی قەوارەیەکی سیاسی سەربەخۆ بو بێت ،چ لە ئاستی سەراسەری کوردستان چ لە بەشێکیدا.بە تایبەتی لە قۆناغەکانی فیودالی و سەرمایەداری تا ئەمرۆ .ڕەنگە ئەم سی ساڵەی دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی و هاوپەیمانەکانیان بە قەومی و ئیسلامییەوە ،کە زۆربەی جار بە داخەوە حزبی شیوعیش هەلپەرستانە هاوکاریان کردون، باشترین نمونەی دەسەڵاتدارێتی ئەم جوڵانەوەیە بو بێت کە ئەوە دەساڵیکە زۆرایەتی خەڵک خوازیاری کۆتایی پێهێنانو ڕوخانین.ڕاستە لە کۆتایی چلەکان ولە هەلومەرجێکی تایبەتدا بۆرژوازی کورد لە کوردستانی ئێران لە کۆتایی جەنگی جیهانی دوەمو قەیرانو ئاڵۆزیو

بۆشایی سیاسی لە ئیران بە ڕابەری هەندێک لە شیخو مەلاو دەرەبەگ وهەندێک لە ڕۆشبیرانو سیاسەتمەدارانی قەومی بە سەرکردەیی قازی محمد توانیان لە شاری مهابادو هەندێك ناوچەی دەوروبەری دەسەڵاتی خۆیان دامەزراێنن بۆ ماوەی چەند مانگێک ، بەڵام ئەو دەسەڵاتە بە بەراورد لەگەڵ دەسەڵاتی پارتی و یەکێتی هەرێمی کوردستان نیو ئەوەندەی هەرێم کاریگەری سیاسی نەبو.

جا بە پێی لێکۆڵینەوە سیاسی و مێژویی یەکان کە زیاتر هی خودی ئەکادیمی و پسپۆرانو میژونوسانو نوسەرانی خودی چینی بۆرژوازو جولانەوەکەن جەخت لەوە دەکەنەوە کە لە سەردەمە جیاوازەکان هۆزو خێڵ و تیرەکانی کورد لەو ناوچانەی پێێ دەڵێن کوردستان خاوەن قەوارەی سیاسی بونە بەڵام زۆربەیان لە ژیر سایەی دەسەڵاتی ئیمپراتۆرە فیودالەکانی پێش ئیسلام و دوای ئیسلام بونە هەتا دەگاتە ئیمپراتۆری خەلافەی ئیسلامی عوسمانی .

هەڵبەت هەندێک مێژونوس و پسپۆر بە پێی بەرژەوەندی یە سیاسی یەکانیان لە سەردەمە جیاوازەکان مێژویان داتاشیوە . بەڵام لەو مێژووەی کە شەرەفخانی بەتلیسی بەناوی شەرەفنامە نوسیوێتی یاخود داستانەکانی ئەحمەدی خانی هەتا دەگاتە سەرەتاکانی سەدەی بیست میژونوسانی وەک ئەمین زەکی و کوردستانو کوردی قاسملوو کوردو بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی جەلال تالەبانی و بارزانی و بزوتنەوەی ڕزگاریخوازی کوردی مەسعود بارزانی هتد نوسیویانە سەرەڕای زیاد□□وی بەڵام هیچیان جەختیان لەسەر بونی دەوڵەتێکی گەورەی یەکگرتوی وەک فارسەکان و عەرەبەکان و مەغۆلەکان و تورکەکان ..هتد نەکردۆتەوە.هەرچەند بە پێی ڕیوایەتەکان ئاماژە بە دەوڵەتی مادو ..هتد لە ناوچەی میزۆپۆتامیا وەک دەوڵەتی کوردی دەدەن بەڵام ئەوانە ڕاستی میژوویی نوسراو و بەڵگەدار نین.

بیگومان ئەم دانەمەزراندنو فۆرم نەگرتنە دەوڵەتیە یەکپارچەیەش هۆکاری زاتی و مەوزوعی زۆری هەبوە . وە هەر ئەم نەبونی دەوڵەتە جا ئیتر لە هەر فۆرماسیونێکی ئابوری و کۆمەڵایەتیدا بوبێت هۆکار بونە بۆ ئەوەی ئەم ئیمارەتانەی وەک بابان و سۆران و بادینان و ..لە هیچ سەردەمێکدا تا ئەمرۆشی لەگەڵ بێت پایەکانی دەوڵەت – میللەت (نەتەوە) دانەمەزرێننو نەبنە خاوەن یەک نیشتیمانو زمانو کەلتورو میژووی یەکگرتوو هاوبەش لەسەر بنەمای ئابوری یەکی تایبەتو هاوبەش .هەڵبەت ئەمەش بە پێی ڕاوبۆچونی پسپۆرانو □اق□کارانی خودی ناسیونالیزم نەک لە ڕوانگەی چینایەتی و مارکسیستییەوە.چونکە لە ڕوانگەی مارکس و ماتریالیزمی مێژوییەوە دامەزراندنو بونی دەوڵەت و نیشتیمان و هەمو دامەزراوەکانی کە

سەرخانی ئابورین ئاکامی بونی چینە کۆمەڵایەتیەکانو خەباتو ململانێی چینەکانن . بە گوتەی مارکس وەک لە مانیفێستدا هاتوە دەوڵەت جگە لە کۆمیتەیەکی سیاسی بۆ بەڕێوەبردنی کۆمەڵگا لە ڕوی ئابوری و کۆمەڵایەتی یەوە هیچی تر نی یە . بەڵام لەگەڵ بە فەرز وەرگرتنی تەزی دەوڵەت – نەتەوەش بە پرسی بونو نەبونی دەوڵەتی کوردی تا ئێستا هیچ قەوارەیەکی سیاسی بونی نەبوە. ئەوەی هەبوە زیاتر ئیماراتەکان بونە.دیارە ئەوانەش بونەتە قوربانی شەڕو ململانێی ناوخۆیان یاخود لەناوچونیان لە ئاکامی داگیرکاری زلهێزە دەرەکییەکانو یەکنەگرتنیان بەرامبەری هێزی داگیرکەر.ئەوەتا لە ماوەی زیاتر لە نیو سەدەی ڕابردوی سەدەی بیست تا ئەمرۆ ڕەوتوباڵەکانی ناو بزوتنەوەی ناسیونالیزمی کورد ئەوەندی دژایەتی و دوژمنایەتی خۆیان دەکەن ئەوەندە هی دوژمنە هاوبەشو داگیرکەرەکەیان نەکردوە.وە زەربەی کات باڵەکیان پاڵی داوە بە یەکێک لە دوژمنەکەیانەوە تا باڵەکەی تری یان لە گۆڕەپانی سیاسی وەدەرنێت.
زیندو ترین نمونەش ئەو شەڕو ململانێ سیاسی و چەکداری یەی ئەم دوو ڕەوتە جەنگاوەرو خۆبەدەستەودەرەیە کە لە پەنجاکانەوە سەری هەڵداوەو لە چوارچێوەی دەستەو تاقمی سیاسی و چەکداری هەر جارەی بەناوەک تا ئەمرۆ خۆیان ساز داوە.

تا ئەو جیگایەش دەگەڕیتەوە بە شەڕوداگیر کاری هێزە دەرەکییەکانەوە بە سەر کۆمەڵگای کوردستان و قەوارە سیاسی یەکانی بە درێژایی مێژو تا ئەمرۆش شەڕو داگیرکاری دەوڵەتو خەلافەتە ئیسلامییەکان بوە.بە پێی سەرچاوەو گەڕانەوە مێژویی یەکان داگیرکاری دەسەڵاتە ئیسلامییەکان لەسەردەمی عومەری کوری خەتاب و خالید کوری وەلید ،کە سوپاسالاری سوپای زەبەلاحی ئیسلامی بوە ،دەستیان نەپاراستو لە کوشتنو بەینی بە کۆمەڵ . ئیغتیسابی منداڵانی کوڕو کچو بە کەنیزەکو کۆیلەکردنیان ،بە هۆی ملکەچ نەبونیان بە دەسەڵاتی خەلافەتو ئایینەکەیان ڕوداوی خوێناوی مێژویین.ئەوەی داعش لە چەند ساڵی ڕابردودا کردی دوبارە بونەوەی ئەو مێژوە خوێناویە کوشتنە بە کۆمەڵە بوە کە مۆری شەرمەزاری نا بە ناو چەوانی دەسەڵاتی ئەم جولانەوە ناسیونالیستییە کە پارتی و یەکیتی ڕابەری دەکەنو بە گشت کۆمەڵگای نەو دەوڵەتییەوە.
هەڵبەت قسەوباسو بۆچونەکانی ئێمە لێرەدا زیاتر ئاماژەو جەخت کردنەوەیە لەسەر دوای مێژویی زایینی . بە تایبەتی دەورانی سەرهەڵدانو باڵاکردنی ناسیونالیزم لە ئاستی جیهان و ناوچەکە هەروەک پێشتر قسەوباسمان لەسەر کردوە. جا ئەوانەی پێش زایین چەن

بۆ هەموی دەچێتە خانەی ئەفسانەو داستانەوە. هەروەک ئەفسانەو داستانی کاوەو زوحاک چونکە مێژوی نوسراو نین. مێژوو ئەوەیە کە نوسراوە. هەمیشەش بزوێنەری کۆمەڵگاو مێژوو لە ڕوانگەی مارکسو هەر بیرمەندو ڕاقەکارێک کە بابەتیانە بە کۆمەڵگاو ناکۆکی و ململانە کۆمەلایەتیو سیاسییەکان بڕوانێت ئەوە پشت دەبەسیت بە بنەمائابوری و چینایەتیەکانی کۆمەڵگاکان.

هەر بۆیەش بە ووتەی مارکس هەتا ململانەی و ستەمی چینایەتی بمێنێت ململانە و ستەمی نەتەوەیی قەومی و خێڵەکی و ڕەگەزی ...هتد دەمێنێت. یان وەک ئەنگلز دەڵێت هەر گەلێک گەلێکی تر بچەوسێنێتەوە ئەو گەلە خۆشی چەوساوەیە. بێگومان مەبەستی ئەوانە چەوسانەوەی چینایەتی خودی ئەو مرۆڤانەیە کەسەر بەو گەل و نەتەوەیەن.
جا ئیمە ئەمڕۆ کە قسەو باس لەسەر ناسیونالیزم و جوڵانەوەیی نەتەوەیی دەکەین ئەوە یانی قسەو باس لە دیاردەیەکی کۆمەڵایەتی و سیاسی و تەنانەت ئایدیۆلۆژی و کەلتوری هاوچەرخ دەکەین کە ئاکامی ململانەی نێوان چینی بۆرژوای تازە هەڵچون لە دژی سیستەمی دەرەبەگایەتی.
بەڵام ئەوەی جێگای سەرنجە لە نێو کۆمەڵگای کوردستان لە هیچ پارچەیەکیدا ئەم ئاڵوگۆڕە ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسی و کەلتوری یە چینایەتی یەی چینی بۆرژواو بزوتنەوەکەی سەریهەڵنەداوە وەک ئەوەی لە ووڵاتانی ئەوروپا سەری هەڵداوە. نەک هەر بەو شێوازە سەریهەڵنەداو بەڵکو بە هۆی داگیرکاریەوە بۆتە پاشکۆی ئەو ئاڵوگۆڕە ئابوری و سیاسی و کۆمەڵایەتی و کەلتوریانە کە لەناو ئەو ووڵاتو دەوڵەتە داگیرکەرانەی وەک عەرەبی و عوسمانی ئیسلامی و فارسی ڕویان داوە.

زیندو ترین نمونەیان ئەم دەسەڵاتە سی ساڵەیەی پارتی و یەکێتی و هاوپەیمانە قەومی –خێڵەکی و ئیسلامی – مەزهەبیەکانیانە کە هیچیان ئامادە نین دەسەڵاتو بەڕێوەبردنی نەک هەر هەرێمی کوردستان بەڵکو شارو گوندو دامەزراوەیەکیش لە ئاکامی دەنگودانو هەڵبژاردنی دیموکراسی کە بانگەشەی بۆ دەکەن بگۆڕنەوەو ڕادەستی یەکتری بکەن.
ئەمەش ئیتر زیندو ترین و گەورەترین بەڵگەیە بۆ وەدەرخستنی ناوەڕۆکی ئەم ناسیونالیزمەو ئاسۆ و ئامانجە ئایدیۆلۆژی و سیاسی یە خێڵەکییەکەی .
بۆیە ئەمە کە دەڵێین مێژویی سەرهەڵدانی و گەشەو باڵاکردنی چینی بۆرژوازی کۆمەڵگای کوردستان و ناسیونالیزمەکەی ڕێک پێچەوانەی ڕەوتی مێژووی سروشتی خودی ئەم چینەیە لە چاو ئەوروپاو زۆر ووڵاتی

ترەوە بێگومان لەم ڕوانگە چینایەتییەوەیە . ئەگەر ناسیونالیزمی تورکیو ئیرانی و عەرەبی بە پڕوپاگەندەی دژی داگیرکاری و ئیمپریالیستی لە ڕوانگەی چەپو سۆشیالیزمی نیشتیمانی و نەتەوەییەوە وەک حزبی بەعسو ناسریەکان کە تا ڕادەی فاشیزم دەڕۆیشتن …هتد وەهەوڵیاندا نەتەوەو نەشتیمانەکەیان یەکبگرنەوەو هەمای پێشکەوتنخوازیان نیشان دەدا هەتا گەیشتن بە دەسەڵات ، بەڵام ناسیونالیزمی کورد لە ماوەی سی ساڵی دەسەڵاتیدا هەرچی هەمایەکی پێشکەوتنخوازی و سکویلاری هەیە نەیانماوە.

ئەوە لەم سەردەمەی بە جیهانیبونی سەرمایەدا وەک ووتمان ئەم جولانەوەیە زیاتر کەوتەتە ژیر کاریگەریە ڕاستڕەویەکانی ئەم پرۆسەیە.

ڕوداوەکانو ململانیی و شەڕی نێوان ئەم دو ڕەوتە لە سەرەتای پەنجاکانەوە بە تایبەتی لە ساڵی پەنجاکان و ۷۰ و ۷۵ و ۸۳ و ۹۱ و ۹۶ چ لەگەڵ ڕژیمە یەک لە دوای یەکەکانی عیراق چ لەگەڵ ڕژێمەکانی ئێران و تورکیا دەوڵەتە زلهێزەکانی ڕۆژهەڵاتو ڕۆژئاواکە هەر جارەی یەکێکیان دەبنە جەنگاوەرو خۆ بەدەستەوەدەر زیندوترین بەڵگەن بە ناوەڕۆکی کۆنەپەرستی، دواکەوتویی، پەرشوبڵاویو نا شۆرشگێڕی ئەم بزوتنەوەیەو، سەوداکاری و بەکرێگیراوی ڕەوتەکانیو گەندەڵیو سەرکوتگەری چەوسێنەری دەسەڵاتەکەیان.

هەڵبەت ڕوداوەکانو ئاڵوگۆڕەکانی سەرەتای ۱۹۹۰ و تاکجەمسەری دونیا بە ڕابەری ئەمریکا و ڕاگەیاندنی سیستەمی نوێی جیهانی بە باڵا دەستی ڕەوتی نیو لیبرالی سەرمایەداری ئیمپریالیستی ئەمریکا وخۆجوتکردنی ناسیونالیزمی کوردو حزبەکانی لەگەڵ ئەم ئاڵوگۆڕانەو پاسەوانیبونیان بە سیاسەتەکانی ئەمریکاو غەرب زیاتر بەتاڵی ناوەرۆکی ئایدیۆلۆژی و سیاسی وکۆمەڵایەتی و کۆلتوری ئەم بزوتنەوەیەو حزبەکانی بە بەرەی چەپو ئازادیخوازی و یەکسانیخوازی ناوخۆییو جیهانی دەرخست .

سەبارەت بەم ئاڵوگۆڕە سیاسی ، ئابوری ،کۆمەڵایەتیو کۆلتوریەش کە لە سەرەتای نەوەدەکان دەستی پێکردوە ئەگەر قسەیەک بکەین تا زیاتر تیشک بخەینە سەر ناوەڕۆکی بزوتنەوەی ناسیونالیزمی کورد ئەمەیە ئەم پرۆسەو پەرەسەندنو بە جیهانی بونی سەرمایەو سەرمایەداریش پێشبینیەکانی مارکس وئەنلگز پێش هەرڕاڤەکاروئابوریناسو سیاسەتمەدارێک بە وێنەی دوو ڕابەری شۆڕشگێربە ڕاست دەرهێنا. ئەگەر چی جیا لە مارکس و ئەنگلزو لینین و تەنانەت بۆخارین جەی ئەی هۆبسن وکارل کاوتسکی …هتد زۆری تر لە ڕوانگەی جیاجیاوە باسیان لە ئیمپریالیزمو بە جیهانیبونەوەی سەرمایەو سەرمایەداری کردەوە

بەڵام هیچیان وەک لینین بە بەڵگەو ڕاپۆرتو ئامارو داتای خودی دەزگاو دامەزراوەو دەوڵەتە سەرمایەداری یەکان ئیمپریالیزمیان بە وێنەی باڵاترین قوناغ سەرمایەداری ڕوننەکردۆتەوەو نەسەلماندوە.

سەبارەت بە بوچونو پیشبینییەکانی مارکس و ئەنگلز هەر ئەو دەستەواژە باوەی کە وتویانە سەرمایەداری تایبەتمەندییەکی کۆسمۆپۆلیت- بە جیهانی بون -ی هەیە بەسە بۆ ناساندنو دەرخستنی ناوەڕۆکی ئاسۆ و ئامانجی سیستەمی سەرمایە.

بەڵام لینین هات بە بەڵگەی زانستی ئابوری لە کتێبی ئیمپریالیزم باڵاترین قۆناغی سەرمایەداری یە کە لە سالی ١٩١٦دا نوسی ئەو ڕاستیانەی شیکردەو هۆشداریشیدا لە مەترسییەکانی ئەم قۆناغەی سەرمایەداری و ئاکامە وێرانکارییەکانی .لەمبارەیەوە لینین پێنج خاڵی وەک تایبەتمەندی ئیمپریالیزم باس کردوەو جەختی لەکردۆتەوە کە یەکێک لەوانە ئاکامەکانی ئەو قۆناغە جەنگە جیهانیو داگیرکارییەکانو ،فەرهود کردنی سەروەتو سامانو هێزی هەرزانی ووڵاتانی دواکەوتو لە رووی ئابوری و کۆمەڵایەتی سەربازییەوە.دەوڵەتی داگیرکار هەوڵدەدات بەهاوکاری دواکەوتوترین توێژی بۆرژوازی و وردە بۆرژوازی دارزیوترین بەهاو دابتو نەریتو باوەڕە کۆنەپەرستییەکانە زیندو بکاتەوە بە بەهانەی بیرو کەلتوری خودی . کۆمەڵگا لە ژێر هەلومەرجی هەژاری و نەداری و بێکاری و کۆچی بەکۆمەڵ ڕادەگرێت بۆ خودی دەوڵەتە ئیمپریالییەکان. تا بە هێزی کاری هەرزانی کرێکارانی کۆچ کردو ڕکابەری پێکبینن لەگەڵ کرێکارانی ووڵاتانی خۆیان. بەم شیوازەش دەتوانن چینی کرێکاری خۆیان زیاتر پەرشو بڵاو بکەنەوەو هەقدەست کەم کەنەوەو ڕادەی ڕیکخرابونیان لاوازتر بکەن.

ئەمرۆش هەمومان ئەم تایبەتمەندیانە بە چاوی زیندوی خۆمان دەبین .ئەوەتا لە ووڵاتانی ژێر دەستەی ئیمپریالی کە بە شێوازی جۆراوجۆر داگیریان کردوە کۆنەپەرست ترین بزوتنەوەی قەومی و خێڵەکی و ئیسلامی و تایەفی یەکانیان زیندو کردۆتەوە بە دەسەڵاتیان گەیاندونو وەک دڕندەیەکی هارو بەرەڵا لە ڕووی سیاسییەوە بەریانداونەتە ژیانو گیانی جەماوەری ئازادیخواز.هاوکات ئەوپەڕی هەژاری و بێکاری و نەداری برسێتی و هێزی کاری هەرزان- بە چەند مانگ جارێک موچەو کرێ – بەسەر خەڵکدا سەپاندوە.

هیچ کەس ناتوانێت نوکولی لە کۆچی بەکۆمەڵی ئەم چەند دەیەیە بکات لە ووڵاتانی ژێردەستەوە بەرەو ئەوروپاو ئەمریکا . بە پێی ئامارەکانی کۆمیساریای باڵای نەتەوە یەکگرتوەکەیان ٧٠- ٨٠ ملیۆن

پەنا بەرو کۆچپێکراو وڵاتانی خۆیان بەجێھێشتوە بەرەو وڵاتانی ناوەند ھاتون بە ھۆکاری جۆراوجۆر. ئەوە جگە لە ئاوارەیی چەند ملیون کەس لە ناوخۆی وڵاتەکانی خۆیاندا.

ئەم ڕۆڵەو کاریگەرییە تێکدەرانەیەی دەوڵەتە ئیمپریالییەکان لەم وڵاتانە لە سەد ساڵی ڕابردودا ،لە جەنگی جیھانی یەکەمو دووەم بە تایبەتی،و دوای ئاڵوگۆڕەکانی سەرەتای نەوەتەکان زیاتر و زیاتر بەجیھانیبونەوەی سەرمایەو سەرمایەداری ،بە تایبەت لە بواری پەرەسەندنی تەکنەلۆژیای پەیوەندییەکانو زانیاری یەکانی گواستنەوەی سەرمایەی دارایی بەدی کراوە. ھەر بە کلیکی ئاپادو ئایفۆنیکو وای کردەوە ھەمو شتو دیاردەکان بە ئاسانی بە جیھاندا گوزەر بکات.
لە کۆتایید ئەگەربە کورتی ڕیزبەندی ئاکامە سیاسی و کۆمەڵایەتی وکەلتورییەکانی دەسەڵاتی ئەم جۆرە ناسیونالیزمە بکەین کە بەرھەمی تایبەتمەندییەکانەتی دەکرێت ئاماژە بە چەندین خاڵێک بدەین لەوانە:
یەکەم:ناسیونالیزمی کوردو ھاوشێوەکانی بە تایبەت لە وڵاتانی ژێر دەستەدا بزوتنەوەیەکی سیاسی قەومی – خیڵەکی و ئیسلامی – تایەفی لەمپەنییە ھەمو ھەوڵێکیان گەییشتنە بە دەسەڵاتو پاشان پاراستنی دەسەڵاتەکەیان بەھێزی چەکداری میلیشایی.
ھاوکات ھەوڵ دەدەن کەڵکێک وەرگرن لە ناو ناوبانگی دەنگدانو ھەڵبژاردن و پەرلەمان و حکومەتی ھەڵبژێرداوی دیموکراسی ومافی مرۆق کە بە دەورە یەک دەسکەوتێکی پێشکەوتنخوازانەو ئازادیخوازنە بون لە کۆمەڵگا ئەوروپییەکانو ھەندیک وڵاتانی تر. تەنانەت ھەتا ئیستاش ئەم جۆرە سیستەمە کەمێک ئازادترە وەک لە سیستەمە سەرکوتگەری یە سەربازی یەکانو میلیشاییەکانی وەک ڕژێمی بەعس و ئەمانە.

دووەم: ئاکامێکی تری دەسەڵاتی ئەم بزوتنەوە لەمپەن بۆرژوازییە زیندو کردنەوەی بیرو کەلتوری دارزیوی سەدەکانی ناوەراستە بەناوی کەلتوری خودیو ڕەسەنایەتی باووباپیرانەوە.وە ھەوڵی بە پیرۆز کردنی نەک ھەر بیرو کەلتوروو کەسایەتییەکانیانن بەڵکو ھەوڵ دەدەن دەسەڵاتی سیاسی و ھیماکانیان وا پیرۆز بکەن و بیکەن بە یاساو بڕیار تا ئەگەر کەسێکی چەپو ئازادیخوازو ئینساندۆست ڕەخنەیان لێبگڕیت و ناڕەزایەتی بەرامبەریان دەربڕێت ئەوە دەسگیری بکەن و تیرۆری بکەن. کوشتنی رۆژنامەنوسانو نوسەرانو ھەڵسوڕاوانی سیاسی چەپو ئازادیخواز لە سایەی ئەم دەسەڵاتەی پارتی و یەکیتی و

هاوشیوەکانیان بەڵگەی ئەم راستیەن.
سێهەم:لە شیرازە دەرکردنی پرۆسەی کارو بەرھەمھێنانی سەرمایەو سەرمایەگوزاری وکرێ وموچە بە بێ بونی دەستور ویاساو بڕیارەکانی دەسەڵاتێکی مەدەنی .خۆ ئەگەر دەستورو یاساو بڕیارگەلێکیش دەرکەن لە سایەی دەسەڵاتەکەیان ئەوە بۆ بەلاڕیدابردنی ڕای گشتییەوبە هیچ شێوەیەک کاری پێناکەن. لە جیاتی ئەمە کۆنترۆل کردنی هەمو جومگەکانی ئابوری و سیاسی وکۆمەڵایەتی. تەنانەت دروست کردنو پێکھێنانی ڕێکخراوو کۆمەڵە بەناوی ڕێکخراوەی کۆمەڵگای مەدەنی یەوە لەهەمو بوارەکاندا کە هەمویان دەستەو تاقمی بەکرێگیراوی خۆیانو ڕۆڵی جاسوسی و دەزگای هەڵخەڵەتاندن و فریوکاریو ترسو تۆقاندن دەبینن.

چوارەم: ئاکامێکی تری ئەم ناسیونالیزمە قەومی و عەشیرەتی ئایینی یە هەوڵ دانێتی بۆ هەڵتەکاندنی شیرازەی مەدەنیەتو شارستانێتی هەر کۆمەڵگایەکی سیڤل و هاوچەرخ بە زەبری هێزی مادی و مەعنوی.یانی بە زەبری هێزی چەکداری میلیشایی میشک بەتاڵو داماڵراو لەهەر بەهاو مۆراڵێکی مرۆڤایەتی . ئەو دەستەو تاقمانە هەر دەڵێی مرۆڤە مردوەکانی گۆڕستانەکانن بە ئیسکو پروسک ڕاستبونەتەوەو سڵ لەهیج کوشتو برێک ناکەنەوە لە پێناوی پاراستنی دەسەڵاتی ڕەهای ئاغاکانیان و ئەو پاروە نانو چۆڕە ئاوەی دەکرێتە بەردەمیان تا وەک دڕندە بیانھێڵنەوە بۆ پاراستنی دەسەڵات.
پێنجەم:لە جیاتی ناسنامەی مرۆڤ و هاووڵاتی ئازادو یەکسانی هاوچەرخ زیندو کردنەوەو دروست کردنی ناسنامەی داڕزیوی بنەماڵەیی،خێڵەکیو ناوچەگەری سەدەکانی ناوەڕاستی دەورانی کۆیلایەتی و دەر□ بەگیو شانازی کردن پێیانەوە. دیارە یەکەمین کەڵک وەرگرتن لەم ناسنامە دارزیوانە بۆ بەرزڕاگرتن و پلەبەندی کردنی مرۆڤەکان و کۆمەڵگایە تا بنەماڵەو عەشیرەتی خۆیان لەسەری سەرەوە بەرز ڕابگرن و پیرۆزی بکەن. پاشان بە پێی هێز هاوسەنگی شوێنکەوانی ناسنامەکانی تری کۆمەڵگا وا پلەبەندی و ڕیزبەندی بکەن بیکەن بە یەک هەرەم کەس ن□ت□وانێت بەرامبەری ئەم دەسەڵاتە هەرەمی□ خ□□کی□ میلیشایی یە ڕەخنە بگریت و ناڕەزایەتی دەربریت و داوای کۆتایی هاتنی بکات.خۆ ئەگەر کەسانیک یان ڕێکخراو حزبو کۆمەڵەیەکش ڕەخنەو نارەزایەتی بگرن وداوای کۆتایی هاتنی بکەن هەوڵ و خەباتەکەیان ئاسایی نی یە. وەک ئەوە نییە کە لە کۆمەڵگاو سیستەمیکی سیاسی سکولارو شارستانی و هاوچەرخ هەیە.

ئەگەر سەرنج بدەین لە سایەی ئەم دەسەڵات□دا ف□ان□ ک□س

پرۆفیسۆرو ئوستادی زانکۆیە خۆی بە فەیلەسوفو ڕۆشنبیرانی سەردەمی
ڕێنیسان- ڕۆشنگەری – ناگۆڕیتەوەو هەمویان بە قوتابی خۆی دەزانیت
، بەڵام دەچێت لە ڤیستیڤاڵی خێڵی زەنگنەو جافو بەرزنجی ..هتد کە
بە کۆمەکو پشتیوانی خێڵی تاڵەبانی و بارزانی و ساز دەکریت
…دەبێتە ڕابەرو نوێنەرو گوتاربێژیان .
جا کاتێک کەسانی ئازادیخواز ب□ جدی پێی دەڵێی استاز ئەوە لەگەڵ
بیرو کەلتورو پێگەی زانستی تۆدا نایاتەوە لچت لێخواردەکاتەوەو
دەڵیت ئاخر چی بکەین سەردەمەکە وامان لێدەخوازێت. پێمان دەڵێت
کاکە خۆ ئێرە ئەورووپا نییە کوردستان□ …!! و□ک ئەوەی
قاتو قەرەوێتو قۆندەرەو قاپوتو هەتا دیموکراسی و پەرلەمانەکەو
مافی هەلبژاردن و مافی مرۆڤەکەی ..هتد کەلتوری ئەورووپی نەبێت …!!
ئەم هەلومەرجە ئیتر تاکەکان دەکاتە تاکی بێ ئیرادەو سەرکزو دەرون
نزم و هەلپەرستی سیاسی …!
تەنانەت لە ناو هۆڵێ پەرلەمان کە بە حیساب دامەزراوەیەکی دونیای
شارستانی وهاوچەرخی ئەورووپیی سەردەمی دیموکراسیە نەک دیوەخانی
سەرۆک عەشیرەتو فیودالو ئەسیادەکانی سەدەکانی کۆن بەڵام شانازی
بەوەوە دەکەن کە هەر کەس بە جلوبەرگو کەلتوری خێڵەکی و دینی
خۆیانەوە گفتوگو دەکەن و یاساو بڕیار دەردەکەن بەڵام یەک دانەشی
جێبەجێ نابیت چونکە سەرۆکی خێڵی گەورەی بارزانی و تاڵەبانی
بەناوی حزبە سیاسی یەکەیانەوە قەبوڵی ناکەن.

جا لە سایەی ئەم ئاکامو تایبەتمەندییەی دەسەڵاتی ئەم جۆرە
ناسیونالیزمە زۆرایەتی کۆمەڵگا دەبنە قوربانی . بە تایبەتی ژنان
و مناڵان و لاوانی کوڕو کچی دڵ پڕ لە هیوای ئازادو یەکسان بۆ
ژیانیکی باشتر.ئەگەر چاوێک بخشێنن بە لیستی تیرۆری ژنان و لاوان و
ڕۆژنامەنوسان و نوسەرانی ئازادیخوازو هەڵسوڕاوانی سیاسی چەپو
ئازادیخواز لەم سی ساڵەدا زیندوترین بەڵگەیە بۆ سەلماندنی ئەم
ڕاستیانە.
ئەمانەو دەکرێت چەندین ئاکامی ئابوری و کۆمەڵایەتی و سیاسی
وکەلتوری تر ڕیز بکەین لە سایەی تایبەتمەندیەکانی دەسەڵاتی ئەم
جۆرە لە ناسیونالیزم .
هاوکات ئاماژە کردن بەم ئاکامو تایبەتمەندیانە بەڵگەی زیندون بۆ
ڕاستی و دروستی ئەو دروشمەی کە سی ساڵ لەمەوبەرکۆم□ نیزمی کرێکاری
لە دژیان بەرزی کردەوە کە ناسیونالیزم شەرمەزاری یە بۆ مرۆڤایەتی
. ئەم ناسیونالیزمە ئەگەرچی خۆی پێچاوەتەوە بە ئاڵای ستەمو
چەسانەوەی نەتەوەیی یەوەو خۆی بە نوێنەری جەماوەری ستەملێکراوی
کوردستان دەزانێت بەڵام لە ڕاستیدا چینێکی لۆمپەنە- تڵتە-و هەمو

ئاسەو ئامانجەکەی گەیشتنە بە دەسەڵاتو دوبارە سەرکوتکردنەوەی جەماوەری چەوساوەو هەژارو نەدار لە کرێکارانو کارمەندان وڕۆژنامەنوسان و نوسەرانی هەڵسوراوانی سیاسی ئازادیخوازو ژنانو لاوانو تویژە نەدارەکان.

بەڵام بە داخەوە بە حوکمی هەلومەرجو هێز هاوسەنگی چینایەتی لە چەندین ساڵی ڕابردا لە ئاستی ناوخۆیو جیهانیو، نا ڕۆشنی فکری و سیاسی زۆرایەتی جەماوەرو ، بونی کێشەو ستەمی نەتەوەیی یەوە ، کاتێك ئەمە ڕەخنە دەگرینو ناڕەزایەتی دەردەبڕینو داوای کۆتایی هاتنی دەسەڵاتی ئەم هێزانە دەکەین سەرکردە سیاسیو ڕۆشنبیرونوسەرو ڕۆژنامەنوسە چاپلوسو بەکرێگیراوەکانیان هەم خۆیان وا تێگەیشتون و هەم خەڵک وا تیدەگەیننو فێردەکەنو قەناعەتیان پێدەنن کە ئەم بۆچونو هەڵوێستو دروشمانە جوێن و سوکایەتی یە بە خەڵکی وکورستان . لە کاتێکدا هەر مرۆقێک کە لە ڕوانگەی مرۆقایەتی و بیروبۆچونیکی ئازادانەوە سەرنجی کۆمەڵگاو هەلومەجەرکە و ململانێکانو ئەم واقیعە بدات بە ئاسانی لە ناوەڕۆکی ئەم چینە بەرژوا لەمپەنە دەگات.ئەو کات ئەم تێگەیشتن و ئاگاییەش دەبێتە کلیلی کردنەوەی قوفڵی کەلەپچەی مرۆڤەکانو گرتنە بەری ڕێگای چارەسەرو ڕزگار بونو ئازاد بون لە دەسەڵاتی سەرکوتگەری ئەم ناسیونالیزمە.

تێبینیەک:

لەم باسەدا ئەگەر چی ئاماژە دراوە بە ناوی زۆر بیرمەندو تیوریسیەنو لیکۆڵەرو میژونوسو سیاسەتمەدارو سەرکردەیی سیاسی و هەندێک گوتەو پەراگرافیان ئاماژە پێکراوە بەڵام بە پیویستم نەزانی ناوەکانو نوسینو کتێبەکانو لاپەڕەکان ڕیزبەندی پەراوێزی بکەم.

بەڵام بێگومانە لەم باسەدا سودم لە دەیان کتێب ونوسین وەک سەرچاوەی زانیاریو زانین وەرگرتوەو ئەنجامگیرم لێکردون.

موزەفەر عەبدوڵا

جەنیوەری ٢٠٢١

ترامپیزم و پەرلەمانتاریزم لە ئەمریکا/ حەمید تەقوایی.. وەرگێڕانی: کاوە عومەر

بەدوای هێرشکردنە سەر کۆنگرێسی ئەمەریکا هەموو پەنجەکان ئاماژەیان بە ترەمپ دەکرد. تەقریبەن لێکدانەوەی باوی هەموو ڕاگەیاندنەکان و لیکۆڵەرەوەکان ئەوەیە کە لایەنگرانی تووڕە لە دوبارە هەڵنەبژاردنەوەی ترەمپ هێرشیان بردوەتە سەر بینای کۆنگرێس. هەموان لەو باوەڕەدان کە ئەم ڕوداوە ئاکامی شکستی ترامپ بووە لە هەڵبژاردنەکاندا کەبە دوو لێکدانەوەی جیاواز کۆتایی هات.دەزگا ڕاگەیاندنەکانی لایەنگری ترەمپ ئەم هێرشە بە تووڕەیی جەماوەری ناڕازی دەزانن لە هەڵبژاردنەکان کە “بەداخەوە گۆڕدرا بە ئاڵۆزی و توندوتیژی” و لایەنگرانی بایدنیش بە هێرشی پلان بۆداڕێژراوی ڕاسیستەکان و سپیەکان سەروەرن بۆ سەر هەمای دیموکراسی ئەمریکا دەزانن. بەڵام ناتوانیت هێرش بەسەر کۆنگرێس تەنها لە چوارچێوەی هەڵبژاردن وناڕەزایەتی ترەمپ لە هەڵنەبژاردنەوەی شرۆڤەبکەیت. باسەکە لەسەر بێ باوەڕی ترەمپ و ترامپیزمە بە هەڵبژاردن و پەرلەمان.

ترەمپیزم لە بەرامبەر پارلەمانتاریزمدا

هێرش بۆ سەر بینای کۆنگرێس ئاکامی شکستی ترەمپ نیە لە هەڵبژرادنەکانی ٢٠٢٠دا، بەڵکو درێژەی لۆژیکی سەرکەوتنی ترەمپ-ە لە هەڵبژاردنەکانی ٢٠١٦دا.ترەپ لەماوەی چوارساڵی سەرۆک کۆماریە ناباوکەیدا هیچ بەهایەکی بۆ ئۆرگان وئۆتۆریتە باوەکانی دەوڵەتی ئەمریکا دانەئەنا، وەفادار بون بە خۆی خست بویە سەرو یاساو ڕاستی و جێ بەجێ کردنی ئەرکەکانەوە ،وە لەهەر شوێنێک هەرکەسێک ئەوەی پەسەند نەکردایە دەکەوتە بەرهێرش :لەو دەزگا ڕاگەیاندنانەوە بگرە کە درۆکانیان ئاشکرا دەکرد تا ئەو بەرپرسانەی ئیف بی ئای و سی ئای ئەی کە سەبارەت بە دزەی ڕوسیا ئاگادارکردنەوەیان دابێت وتا ڕاوێژکاران وشارەزایانی وەک دکتۆر فاوچی کە بەپێچەوانەی ترەمپەوە هەوڵی ئەدا کە بەچەکی زانستەوە بەرەنە شەڕی ڤایرۆسی کرۆناوە.هیرش بەسەر کۆنگرێس ئاکام و لوتکەی ئەو ڕەوەندەیە کە چوارساڵە لەبەرامبەرکێدایە لەگەڵ سیستەمی باودا. حکومەتی سەرۆکایەتی کۆمارێک کە بەبانگەشەی دژایەتی و دوژمنایەتیان لەگەڵ سیستەمی حکومەتیەک کە هەیەدەستی پێکرد بەهێرش بەسەر ڕوخسارو نیشانەکانی

ئەو سیستەمە کۆتایی هات. ڕاگەیاندنەکان و شرۆڤەکارانی لایەنگری دیموکراتەکان ڕووداوەکانی ٦ جانیوەری بە کودەتا ناو دەبەن بەڵام ئەم کودەتا چوار ساڵ بوو کە لە دۆخی دروست بوندا بوو.
ستیڤان بانۆن، تئیۆریداڕێژەرو خاوەنی ستراتیجی فاشیزم و ڕێبازێک کە ئەمڕۆ بە ترەمپیزم ناسراوە وکەسێک کە لە مانگەکانی سەرەتای بونی سەرۆک کۆماریدا ڕاوێژکاری خاوەن پایەی ترامپ بوو.وتەیەکی بەناو بانگی هەیە. ئەڵێت منیش وەکو لینین باوەڕم بەوەیە کە ئەبێت ئامێری دەوڵەتی تیك بشکێنە. ئەبێت ناکۆکی ئەوان لەگەڵ دەوڵەتدا بەتەواوەتی لە هەمان جۆری ناکۆکی هیتلەرە لەگەڵ دەوڵەتی پەرلەمانیدا. وە نەک لە جۆری ڕەخنەی لێنین لە دەوڵەتی چینایەتی سەرو خۆیەکی.هیتلەرو بانۆن و ترەمپ لەو باوەڕەدان ئەبێت پەرلەمان بپەچڕێتەوە و لە جێگەیدا بەکەسی ئاسنینی یاسا و ڕێسا دابنێت. ئەوانیش هەروەک هیتلەر بەشوێن ژیاندنەوەی"شکۆی لەدەست چوی"وڵاتەکەیانن لە ڕێگەی دیکتاتۆریەت و بە پشت بەستن بە جەماوەری خۆیەکی هەڵچوو هاندراو بە دەمارگیری میللی وڕەگەزی.فاشزمی ترەمپ بە دژایەتی لەگەڵ ڕەش پێستەکان و پەنابەران و ژنان و خاوەن پێداویستیە تایبەتەکان،
لەفەلسەفەی حکومەتیدا بەواتای ،شتێکی ئاسینی دیکتاتۆریەتەکەکە هیچ یاساو پێوانەیەک جگەلە وەفاداری بە خۆی پەسەند ناکات.بە هەکار نیە کە پاڵەوانەکانی ترەمپ نمونەکانی پوتین وکیم جۆن ئونن.
بەڵام ئەمە تەڕوانەکی ڕواڵەتیە ئەگەر بابەتەکە تەنها لە چوار چێوەی ترەمپ وترامپیزمدا ببینین.ترەمپیزم خۆی دەرهاویشتەی تەنگژەیەکی قوڵترە کە لە سیستەمی حکومڕانی ئەمریکادایە.

بنەماکانی ترەمپیزم

لە کۆتاییەکانی سەرۆک کۆماری ئۆباما دامەزراوەی گەلوب لە ڕاپرسیەکدا ئاشکرای کرد کە نزیکەی لە سەدا ٨٠ خەڵکی ئەمریکا نەک هەر تەنها بەهەردوو حیزبی دیموکرات و کۆماری بەڵکو متمانەیان بەکۆی سیستەمی سیاسی ودەسەڵاتدارەتی لە ئەمریکادا نەماوە بوار ڕەخسێنەکانی ئەم بێ متمانەییە بۆ بن بەستی فریدمینیسم و کاریگەری هەرچی ئەوەتی بازارە ئازاد کە بە هەرەسی ئابوری ٢٠٠٨ کۆتایی هات.بەئامانج نەگەیشتنی بوشیزم وشکستی بالادەستی خوازی سەربازی دەوڵەتی ئەمریکا لە ئاستی جیهانیدا، بویە هۆکاری نەبونی ئاسایشی ئابوری و نادیاری چارەنوسی جەماوەری خەڵکی کرێکارو کارکردن.بینیمان چۆن لە سەدا یەکە ملیاردەرەکان هەڵاوسان و لەبەرانبەریشدا هەژاری و بێ خانەولانەیی لە سەدا ٩٩ کان بون و ئیتر نەیان توانی بەرگەی ئەو بارودۆخە بگرن .ترەمپ بەرهەمی

بارودۆخیکی ئاوەها بوو .لە ڕاستیدا بەرز بونەوەی ترەمپیزم کاردانەوەی تەنگژەی سیاسی ئابوری بۆرژوازی ئەمریکایە لە ڕیزەکانی چینی دەسەڵاتداردا.

لەئاستی ک□م□گ□و جەماوەری خەڵکدا دەرکەوتنی ئەم ئەزمەیە لەگەڵ دەرکەوتنی بزوتنەوەی دەست بەسەرداگرتن، بزوتنەوەیەک کە خۆی بە نوێنەری لە سەدا ٩٩کان کە خۆی ل□ بەرانبەر لەسەدایەکەکان ڕاگەیاند،لە بزوتنەوەی دژی توندوتیژی و دەستدرێژی سێکسی بۆ سەر ژنان کە بە"می توو" ناوبانگی دەرکرد،لە بزوتنەوەی ئەمەوێت هەناسە بدەم،لە بزوتنەوەی دژی فاشیستی ئەنتی فا،و لە جوڵانەوەی ناڕەزایەتی جەماوەری خەڵکێکدا ئەیبینین کە لەساڵی ڕابردودا بە هێنانە خوارەوەی پەیکەری " پاڵەوانە نەتەوەییەکانی"سەردەمی کۆیلایەتی لە ئەمەریکا،سڕینەوەی ناوی ئەوانە کە لە هەندێک شەقامەکان و مەیدانەکان بەخستن□ وی داخوازی هەڵوەشاندنەوەی پۆلیس کۆتایی هات.لەلایەکی تریشەوە خۆشەویستی برنی ساندەرز کە بەئاشکرا خۆی وەک سۆسیالیست ودژی لە سەدایەکەکان دەناسێنت،هەڵبژاردنی نوێنەرانی چەپ تر لە ساندەرزو وک ئەلیکساندەر و ئۆکاسیۆ کورتز لە هەڵبژاردنی نێوان دوو کۆنگرە و بەکورتی بۆ یەکەم جار هەڵبژاردنی دوو نوێنەری چەپ لە حیزبی دیموکراتدا،ڕەش پێستێک و جولەکەیەک،لە ولایەتی جۆرجیا کە بەردەوام لە ژێر کاریگەری هێزە ڕەگەز پەرست و ڕاسترین باڵەکانی حزبی کۆماری خوازەکاندا بو-ه□□بژاردنێک کە ڕۆژێک پێش هێرشکردنە سەر کۆنگرێس هاوسەنگی هێزی لە ئەنجومەنی پیران لەبەرژەوەندی دیموکراتەکان گوڕی-دەتوانیت کاردانەوەکانی ئەم ناڕەزایەتیە جەماوەریانەی لەسەر باڵی چەپی چینی دەسەڵاتدار حسێب بکەیت.بەڵام"چەپی حکومەتی"نەوەڵامی ئەو هەلومەرجەیە و نەچینی دەسەڵاتداری ئەمریکا و دوو حیزبە حکومەتیەکەشی مەیل و ئیرادەیەکیان بۆی هەیە.

لایەنە ڕاستە توندڕەوەکان و سیاسەتمەدارە باوەکان.

حیزبە دەسەڵاتدارەکان بەشێوەیەکی تر لەبەرانبەر چەپی کۆمەڵایەتیدا ڕاستبونەتەوە.لەم دوو هەڵبژاردنەی دوایدا حیزبی دیموکرات هەوڵیدا لەگەڵ سیاسەت زانە باوەکاندا،لەگەڵ بەربژێرەکانی وەک هیلاری کلنتۆن و جۆبایدن کە نوێنەرایەتی ڕێبازی میانە ڕەوی نزیک لەڕاست دەکەن لە حیزبی دیموکراتدا،بارودۆخەکە بەدەستەوە بگرن.ئەم ڕێبازی□ ل□ هەڵبژاردنەکانی ٢٠١٦شکستی هێنا ل□ بنەمادا هەر بەو هۆیەوە بوو کە خەڵکی بێزار لە و بارودۆخە

ترەمپیان وەک سیاسەتمەدارێکی لەدەرەوەی سیستەمدا ئەبینی، بەڵام لەم هەڵبژاردنەی دواییدا سەرکەوت چونکە ترامپیزم داهاتویەکی تاریک وتەقەنەری خستبویە بەردەم کۆمەڵگەو چینی فەرمانڕەوا.وێنەیەکی ترسناکی کێبوە هۆکاری ئەوەی ئەمجارە لە هەڵبژاردنەکاندا لایەنگرانی ساندرزیش بە پێچەوانەی جاری پێشوو،دەنگ بەکاندیدی میانڕەوەکان بدەن.

لەگەڵ هەموو ئەمانەشدا هەڵبژاردنی بایدن مانای گەڕانەوە بۆ بارودۆخی باونیە،ترەمپیزم لیتاوی کۆمەڵگەی ئەمەریکا،هەزە ڕاستڕەوە ڕاسیست و سپی پێستەکان سەروەرن وفاشیستە ڕەسمی وئاشکراکان کەلە گۆشە تاریکەکانی کۆمەڵگە و میدیا کۆمەڵایەتیەکاندا هەلانەیان کردبوو،هێنایە مەیدان و چالاکی کردنەوە.ئەو شەلاتیانەی کە لە ڕیزی پێشەوە هێرشیان برد بۆسەر کۆنگرێس وەک ڕابەرانی ئەو هێزانە وەستا بون کە ئیستا ناو و وێنەو پێشینەکانیان لە ڕاگەیاندنەکاندا بڵاوکراوەتەوە.ڕاگەیاندنەکان لە ڕاپۆرتی بەڵگەنامەیی خۆیاندا چەند کەسایەتی خاوەن ڕابردویان لە ڕاسیستە توندڕەوەکان،"شەلاتی ئینەرنێتی"،"نەتەوە پەرستە سپیەکان"ومو بەلیغینی"تیئۆری پیلانی ئەستێرەکە"،"ڕابەرانی"کوڕانی لەخۆبایی"-سپی پێستەکان سەروەرن کە ترامپ لە پانێڵە تەلەفزیۆنیەکەیدا لەگەڵ بایدندا ڕوی تێکردن و وتی "بڕۆنەدواوە و ئامادەبن"-ئەو شەلاتیانەی کەلە خۆپیشاندانەکانی دژی ڕەگەز پەرستیدا لە شارلۆتز وێڵ لەگەڵ خەڵک ڕوبەڕو بوبونەوە وە ترەمپ بە ڕاگەیاندنی ئەوەی کە "هەردولا ئینسانی باشیان تێدایە"بەرگری لەوان کرد،نازیە ئاشکراکان کە لە تیرشێتەکانیان نوسی بوو" ئاشفیتز بۆ هەمیشە"و "شەش ملیۆن بەس نیە"-ئاماژەیە بەو شەش ملیۆن قوربانیەی کورەکانی مرۆق سوتاندن- قەمە وەشەنانەکی لەو شەوەیە ئەتوانیت ئەوانە بە ئەمریکاییە شەعبان بە مەخەکان وحیزبوڵاییەکان لەئێران بزانیت،کەلە ڕیزی پێشەوەی هێرشی شەلاتیەکاندا بون بۆسەر کۆنگرێسی ئاشکراکرد و ناساند.ئەوانە بەشی چالاکی هێزی کۆمەڵایەتی ترەمپن شکستی ترامپ لە هەڵبژاردنەکاندا بەدرۆ دروستکراوەکانی لەسەر ئەوەی کە هەڵبژاردنەکان ساختەکاری تێدا بوە هیزەکانی خستە ئامادە باشی وجوڵەوە ، بەڵام، پلاتفۆڕمەکەیان لە ترامپ وترەمپیزم زیاترە.ئەوانە ڕاینگەیاند کە ئەیانەوێت ئەمریکا لە ڕەش پێستەکان،لە کۆچبەرەکان ، ڕەنگین کۆمانەکان،لە لایەنگرانی ژینگەپاریزی.لە جولەکەکان و چەپەکان ولیبریاڵەکان وەربگرنەوە ترەمپ و زۆرێکی زۆر لە حزبی کۆماری خوازان و بەدەنەی دەزگای دەوڵەتی باڵادەست میداکانی هاوشێوەی فۆکس نیوز لەگەڵ ئەم

هەزانەدا هاوڕێ وهادەردن .

ترەمپیزم لە بەرامبەر چەپی کۆمەڵایەتیدا

لە بەرامبەر چەپی کۆمەڵایەتی و بزوتنەوەی ڕادیکاڵی جەماوەریی شەقامەکاندا، ڕژێمی باڵادەست بە پۆلیس وکۆنگرێس وتەواوی دەزگای دەوڵەتی وهەردوو حزبی حکومەتی بەکردەوە لە پەنای ترەمپدا دەوەستن.

پۆلیس وهیزە ئەمنیەکانی ئەمریکا ئاگاداری هێرشەکەی سەر کۆنگریس بون و لەگەڵ ئەوەشدا "غافڵگیر" بون وپۆلیس وهێزە ئەمنیەکان هەتا سێ کاتژمێر پاش هێرشەکە کاردانەوەیەکیان لەخۆیان نیشان نەدا.پۆلیسی دژی توندوتیژی کە چەند مانگێک پێش ئێستا بەسواری ئەسپ و گازی فرمێسک ڕێژو کوتەکی دەستیان هێرشیان کردبویە سەر خۆپیشاندانی هێمنانەی بزوتنەوەی ئەمەوێت هەناسە بدەم،لەبەرانبەر هێرشی شەلاتیە فاشیستەکاندا کە لە ئینتەرنەت و تەنانەت لە قسەو باسەکانی ترەمپیشدا نیازی خۆیان ئاشکرا کردبوو،زیاتر وەک بینەر وابوو.بەپێی ڕاپۆرتی دەزگا ڕاگەیاندنەکان ژمارەی دەستگیرکراوەکان هەتا ئیستا یەک لەپێنجی کەمتر پێک دەهێنێت لە چاو دەستگیرکراوەکانی خۆپیشاندانی هێمنانەی جۆرج فلۆیددا.بەڵام کێشەکە تەنها بە هاوڕێی پۆلیس و هێزە ئەمنیەکان لەگەڵ شەلاتیە فاشیستەکاندا قەتیس نابێتەوە.زۆرینەی کۆماری خوازەکانیش هەر وەکو کۆمەڵە ڕاستە توندڕەوەکان هەڵبژارنەکان بە ساختەکاری دەزانن و تەنانەت زۆرینەی نوێنەرانی کۆماری خوازەکان لە کۆنگرێسدا لە درێژەی هەمان کۆبونەوەی کە کەوتە بەر هێرشی شەلاتیە توندڕەوەکان ،هەڵبژاردنی بایدنیان پەسەند نەکردوە. ئەمەش لە کاتێکدایە کە هەمویان دەزانن بانگەشەی ترەمپ سەبارەت بە ساختەکاری لە هەڵبژاردنەکاندا تەنانەت لەلایەن بەرپرسانی هەڵبژاردنەکانی سەربەکۆماری خوازەکانیش لە ولایەتە جیاوازەکاندا،لە زیاتر لە شەش سەد دادگای ولایەتەکان و لە دادگای باڵای ئەمەریکا کە زۆرینەی دادوەرەکان کۆماری خوازن چەندین جار پەسەند نەکراوە.

داماوی پەرلەمانتاریزم

زۆر دەمێکە بەشی پارێزگارانی چینی دەسەڵاتدار کێشەیان هەیە لەگەڵ هەڵبژاردنی پەرلەمانیدا.بنەمای کێشەکەیان ئەوەیە گۆڕانکاری دیمۆگرافی لە کۆمەڵگەی ئەمەریکادا.گۆڕان لە پێکهاتەی دانیشتواندا لەبەرژەوەندی جنس خوازی جۆراوجۆرەکان وپەنا بەران، پەرەسەندنی شارەگەورەکان بە زۆرەی شارە بچوکە نا پیشەسازی وجوتیار نیشینەکانە،سەرئەنجام مۆدێرنیزم و ڕوهێنان بەرەو چەپ کە بەتایبەت

لە ڕوو وەرگێڕانی نەوەی نوێ لە دەمار گیری ئاینی و ڕەگەزیی خۆی نیشان ئەدات، هێزی کۆمەڵایەتی کۆماری خوازەکان هەموو ڕۆژێک لاوازتر دەکات.هەوڵەکانیان بۆ ڕێگری دروستکردن و قورس کردنی دەنگدان سەبارەت پەنابەران و ڕەش پێستەکان کە زۆر دەمێکە دەستی پێکردوە و لە هەڵبژاردنەکانی ئەم دوایەشدا لە شێوەی ناکۆکی لەگەڵ دەنگدان لە ڕێگەی پێستەوە خۆی نیشاندا و لە کۆتایشدا نەیتوانی کیشەکانیان چارەسەر بکات.بنەمای کێشەکە لەڕاستیدا کارانەبونی پەڕلەمانتاریزمە بە گەورە سەرمایەداران و دەسەڵاتدارێتی لەسەدایەکەکان.حزبی دیموکراتەکانیش ئەگەرچی هەوڵ ئەدەن لەگەڵ گۆڕانی دیموگرافیدا خۆیان بگونجێنن بەڵام لە کۆتاییدا ئەویش کە لە چارەسەرکردنی کێشە بنەڕەتیەکان کە بەم بارودۆخەی ئێستا گەیشتوە بێتوانایە.لەدەست چونی پێگەی باڵا دەستی دەوڵەتی ئەمریکا لە ئاستی دونیادا،ئەزمەی ژینگە وئەمڕۆ تەنگەژەی کرۆنا کەلە ئەمەریکا بێداد دەکات،ئەزمەی ئابوریش کە لەئاکامی بڵاو بونەوەی کرۆنا بەئەندازەیەک قوڵترو فراوانتر بوەتەوە،وبەکورتی نەبونی دڵنیایی ئابوری جەماوەری خەڵک وقەڵشتی گەورەی نێوان کێوی سامان و دۆڵی هەژاری کە لە کۆمەڵگەی ئەمریکادا زیاتر لە هەر وڵاتێکی ڕۆژئاوایی دەتوانرێت ببینرێت،ئەم کێشە بنەڕەتی و درێژخایەنە تەنها کێشەی کۆماری خوازەکان و گەورە سەرمایەداران نیە،کێشەی هەموو چینی دەسەڵاتداری ئەمەریکایە.ئەوەی کە لە بەرگی دژایەتی لەگەڵ پەنابەرو ڕەش پێست و دوژمنایەتی بێگانەکان وتەنانەت شۆڤێنیزمی دژی ژندا دەر ئەکەوێت لە ڕاستیدا ڕوبەڕو بونەوەی هەموو چینی دەسەڵاتدارە لەگەڵ بێ بەشترین وبێ ماف ترین و ماندوترین بەشی چینی کرێکاری ئەمەریکایە.ئەم کێشمەکێشەیە کەلە کۆتاییدا بزوتنەوەکانی وەکو بزوتنەوەی دەست بەسەرداگرتن و ئەمەوێت هەناسە بدەم و”می توو”لە ڕیزی خەڵک وجوڵانەوەی دەستەو تاقمە فاشیستەکانی لە بەرەی چینی دەسەڵاتداردا پێکهێناوە.

ئایندە لێرەدا بۆ کێیە؟

ترەمپ قوڵاوی کۆمەڵگەی ئەمەریکای هیناوەتە دەرەوە، بەڵام فاشیزم ناتوانێت ئایندەی ئەمەریکا پێکبهێنێ.ڕەوەندی بابەتیی گۆڕانکاریە کۆمەڵایەتی وئابوری ودانیشتوانیەکانی ئەمریکا و لە ئاستی جیهانیشدا کلیلی چارەسەری کێشە بنەڕەتی و درێژ ماوەکانی جیهانی ئەمە لەدەستی جەماوەری خەڵکی کرێکارو کارکەر،لەدەستی لەسەدا٩٩کاندایە،داهاتوو بەدەست ئەو جەماوەری خەڵکەوەیە کە بزوتنەوەی دەست بەسەرداگرتنیان،لەگەڵ ئاڵای ئەمەوێت هەناسە بدەم و لەگەڵ داوای هەڵوەشاندنەوەی پۆلیس گەشەیەک لە دەسەڵاتی خۆیان

خستە بەرچاو.ترامپیزم بەرلەوەی نیشاندەری ئەگەر چارەی چینی دەسەڵاتدار بێت،نیشاندەری بەتوانایی‌یەتی لە چارەسەری کێشە بنەڕەتی‌یەکاندا کە هەر ئێستاش لە سەدا ٩٩کانی نەک تەنها لە ئەمەریکا بەڵکو لە ئێران وسەرتاسەری جیهاندا هەناوەتە جوڵە.

٢٠٢١\١\٩

وەگێڕانی: کاوە عومەر

زەمینەسازی ئەنجامدانی تاوان،نەریتی فاشیزم لە(محمد)ەوە تا ئەردۆغان.. مەحمود عەبدوڵڵا

هەموو ئایدیۆلۆژیا فاشیستیی‌ەکان ،سەرەتا بۆ ئەنجامدانی تاوان پڕوپاگەندە یەک بڵاو دەکەنەوە ،کە دواتر پاساودەری تاوانەکەبێت ،لانیکەم لای زۆرینەی ساویلکە و نەزان .
بۆئەوەی ڕەوایەتی بەتاوان بدرێت ،دەبێت پیلانێک هەبێت کە وابکات قوربانی‌یەکان وەک جەللاد دابندرێن، نەک هەر ئەوە ،بەڵکو وادابندرێت کە خودا تۆڵەیان لەدەکاتەوە،لەبەرئەوەی ئەوان پێشتر کارەکیان کردوە کە خودای نیگەرانکردوە،یان دەندایەتیی‌ەکیان ئەنجامداوە.وەک زەمینەسازیش لەڕێگەی تۆمەتەکەوە،یان گەورەکردنی ڕەفتارێکی قوربانی‌یەکان لەڕادە بەدەر . ئەم نەریتە بەدرێژایی مێژووی فاشیەکان تەکتیکێکی بەهێزبوە بەسەرخستنی فاشیزم .
چونکە بەدرێژایی مێژوو،تێنەگەیشتن، هاندەرێکی باشی فاشیزم بووە. کەسانێک کە ئەقڵێکی سەرەتایان هەیە ،باوەڕیان بەخوڕافیات هەیە بە ئاسانی دەبنە ئامرازی دەست فاشیستەکان.
زۆر جار تۆمەتی دواکەوتویی گروپێک ،نەتەوەیەک دەکرێتە پاساوی ئەنجامدانی تاوان و جینۆساید و کوشتار! وەک ئەوەی کوشتاری بەکۆمەڵ خۆی لەخۆیدا لوتکەیی دواکەوتوویی و دڕندەیی و بەربەریەت نەبێت.هەروەک لەسەردەمی پێغەمبەری عەرەب کە لەڕێگەی ئەو

تەکتیکەیان نەریتە فاشیستیە ، ئەو وەهمەی خستە سەری عەرەبی ساویلکە ،کە خودا ڕێگە بە کوشتاری ئەوانەدات کە نایناسن،یان ئەوانەی کە نەفامن بە قەولی ئەڵڵای محمد،یان ئەوانەی کە پەیمانەکیان شکاندووە،لەکاتێکدا ئەونەفامانە داهێنەری زۆرێک لە نەریتەکانی ئیسلامن ، لەکاتێکدا ئەوجوانەی پەیمانیان شکاند،هەمان ئەوانەبون محمدیان سەرخست.بەناو محمد بەهێزبوبو ئیدی لێبوردنی نەما،هێز لێبوردن ناناسێت. یان وەک دەڵێن حیزب تابەهێزتربێت لێبوردنی کەمدەبێت. دزینی بەها گەلێکی سەردەمی نەفامی دەرخەری ئەوڕاستییەن، کە ئیسلام وەک هەر ئایدیۆلۆژیایەکی تری فاشیسی هەوڵیداوە قوربانی بکاتە جەللاد.

تۆمەت و ناوزڕاندنی قوربانیەکان بەر لەوەی ببنە قوربانی، بەرلەوەی کردەی فاشیستی ئەنجامبدرێت،ئامادەکردنی زیهنیەتی عەوام بۆئەوەی کاردانەوەی نەبێت نەریتێکی فاشیستەکانە.

تەکتیکێکی هەمیشەیی دەسەڵاتە زۆردارو فراوانخوازەکانە،زۆر جار قوربانی دەکەونە داوی جەللاد و بەدەستی خۆی ڕێگە خۆش دەکات بۆ تۆمەتبارکردنی . ئەگەر چی هیچ کات ئەوتاوانەی ئەنجام دەدرێت،"تاوانی قوربانیەکە"وەک زەمینەسازی، ئەوەندە قەبارەی گەورە نییە، یان بۆفاشیستەکان بەرگری لەقوربانیەکە ئامانج نیە،بەڵکو ئامرازە . خودی جەلادەکان، ڕۆژانە تاوانی لەوشێوەیە ئەنجامدەدەن،نەک ئەوە ئەوانەی شیوەن بۆ قوربانیەکە دەکەن خۆیان لەشوێنی دیکە ،بەرامبەر خەڵکیتر هەمان کار ئەنجام دادەن. گرفتەکە لەوەدایە کە میدیا ئەوەندە قوربانیەکە گەورەدەکات بەڕاددەیەک کاردەکاتە سەرهەست و سۆزی خەڵک کە ئیدی عەقڵ و بیرکردنەوە لەئارادا نامێنێت ،بەشێوەیەک کار لەسەر سایکۆلۆژیای خەڵک دەکرێت کە دواجار پیلانی دواتر ،ئەوتاوانەی جەلاد ئەنجامی دەدات هاوتا دەکرێت لەگەڵ هەمان تاوان کە خودی قوربانیەکانی دوەم جار ئەنجامیانداوە .

یەک کێشەی کەمەڵایەتی گەورە دەکرێت بەڕادەیەک کە تەواوی گروپێک تاوانبار دەکرێت،کێشەی بیر کردنەوەی مەگەلی ئەوەیە کەباوەڕی بە سزادانی بەکۆمەڵ هەیە ،ئەمەش ڕێگە خۆشکەرە بۆ جینۆسایدو کوشتار. لەسەردەمی محمدی پێیامبەری عەرەب،لەسەردەمی هیتلەر ، لەسەردەمی "داعش ئاکەپە پارتی، ئەوز ەمینەسازیە بۆ جینۆساید و کۆمەڵکوژی گروپە بچوکترەکان کراوە .تاوانبارکردنی گروپێکی ئەتنی،دینی ..وتاد.هەموکات ئەوتەکتیکە هەبوە،تۆمەتبارکردنی جولەکە و ئەزیدی هەروەها لەسەردەمی دەوڵەتی عوسمانی بەرامبەر ئەرمەنیەکان ئەم پیلانە ئەنجامدراوە و.

وەک چۆن کاتیخۆی بەڵگەنامەیەکی ساختە ،نیشانیدا کە جولەکەکان

،،دەیانەوێت دەست بەسەر مرۆڤایەتیدا بگرن،کەدواجار ئەم بەڵگە
نامە ساختە بەکۆمەڵکوژی جولەکەکان کۆتایهات!
لێرەدا دەمەوێت خوێنەر بگەڕێنمەوە بۆ ،ڕابردویەکی نزیک،بەلای کەیسی دوعا، بێگومان دوعا قوربانیە،غەدرێکی گەورەی لێکرا،بە دڕندانەترین شێوە کوژرا. بەڵام پرسیارەکە ئەوەیە ئاخۆ کوشتنی دوعا ڕوداوێکی عەفەوی بو،یان کوشتنی دوعا بەرنامە بەداڕێژراوبو،ئاخۆ دزگا هەواڵگریەکان چ ڕۆڵێکیان هەبوو ؟ئاخۆ گروپێکی دواکەوتو بەنهێنی ژن دەکوژن،یاخود بۆ بەرچاوی خەڵکەوە ؟بۆچی دوعا وێنەی گیرا و ڤیدیۆی کوشتنەکەی تۆمارکرا؟
کوشتنی دوعا ،پیلانێک بو ،کە دەبوو ڕویدابوایە،ڕێکەوت نەبو،دەستی هەواڵگری تورکیاو پارتی تێدابو،بەڵام خەڵکی ساویلکە ناپرسێت ،گەلۆ ئەی ئاسایش چی دەکات،چۆن بنەماڵەیەک،عەشیرەتێک بە بەرچاوی دەسەڵاتەوە تاوانێکی ئاوا ئەنجامدەدات؟ بۆچی وێنەی دەگیرێت و بڵاو دەکرێتەوە؟ بۆچی دوعا تەسلیمی ئێزیدیەکان کرایەوە؟
بۆیە دەبوایە ئەوە بزانرێت کە پارتی لەکەسەتی دوعادا هەمان خیانەتی ئەنجامدا ،کە لە ٣ی ئاب ئەنجام درا. یەکەم جار خیانەت لە ئێزیدیەکانکرا،لەکەیسی دوعادا،کوشتنی دوعا زەمینەسازیبو،بۆ کۆمەڵکوژی. هەر چەنێک بێت،کوڕێکی موسڵمان دەچێت ،گوایە ئاشقی کچێک دەبێت ،کە ئێزیدییە،ئێستا بە گومان نەکەین،ئەمە ئەشقێکی هەواڵگرییە.
قوربانییە کانی پیلانگێڕیەکەی ئاکە پە ،پارتی ،لەوانەیە دەزگای هەواڵگری عێراقیش بەشداربێت ، هەرچەنێک بێت، ڕوداوێکی بەمشێوەیە ڕێکدەخرێت ،زەمینەسازی ئەنجامدەدرێت. تا دوعا بە بەرچاوی خەڵکەوە بکوژرێت. چونکە ئەم بابەتانە لای کەسانی خێڵەکی دەشاردرێتەوە ، نەک بە بەرچاوی خەڵکەوە. بەڵام بۆ ئەوەی موسڵمانی ساویلکە بتەقێنن، خۆیان لەجەنگەی دوعا دابنێن،بۆئەوەی پێیانبوترێت ئەو یەزیدیانە دەسەڵاتیان هەبێت،هەمان شت بەسەر تۆی موسڵمان دێنن کە بەسەر دوعایان هێنا.
ئێمە بینیمان کە ڕایگشتی لەسەر کارەساتی شەنگال ،لە ئاستێکی نزم دابوو. ئەو جینۆسایدە بەسانایی تێپەڕی،ویژدانی موسڵمانانی نەجوڵاند، بەڵکو فرمێسکی تیمساحیان بەدوعا دەڕشت.لەوکاتەدا جاشفیکریەکانی ئیسلام ،ئاماژەیان بە کوشتنی دوعادەکرد،تاسەرنج لەسەر تاوان و جینۆسایدی شەنگال لابدەن. بانگخوازەکان ئاماژەیان بە کوشتنی دوعا دەکرد، بەڵام موسڵمانی گەلحە ،نەیپرسی ئەمە چ ویژدان و اخلاقێکە،، بۆچی کوشتنی دوعامان بیردەخەنەوە، بەمەگەر ڕۆژانە هەر کورد نییە،ژن دەکوژێ،کەوایە دەبێت ئەمەش ڕوبەڕوی کارەسات و جینۆسایدێک ببینەوە. بەڵام ئەگەر هێزت هەبێت ،کوا خودا تۆڵەت

لێدەکاتەوە. سەدانساڵە تورک ک□م□کوژی میللەتان دەکات، ب□ام خوایەک نییە تۆڵەیان لێبکاتەو□ و هەربەهێز دەبن. فرمێسکی موسڵمانان بۆ دوعا نەبو، بۆخۆیان بو، بۆ ئایدیۆلۆژیاکەیان بو، بۆ ئەو فاشیزمە کپکراوەیە کە لەسەریاندا.

ئەولۆژیکەی عوسمانیەکان لەمێشکی موسڵمانان جێکرایەوە"ئەوەی دەیانەوێت بەسەرت بێنن، بەسەریان بێنە"ئەمە بەرگرییە ل□ ئەقڵ و حەقیقەت، نەک شتیتر، من دەمەوێت بڵێم ،گریمان کەیسی دوعا بەم شێوەیە نییە،، بەڵام ئەوەی هەیە و ڕاستییە، ئامادەیی ئەو زیهنیەتە فاشیستیەیەکە لەسەری موسڵماناندا، ئەو هەڵچونەگەمژانی□یە کە لەدەرونیاندا قوڵپ دەدات. ئەویش ئەوەیە خودا دێت بەدەستی پیسترین و چەپەڵترین هێز، تۆڵەی خۆی لە ئێزیدی دەکاتەوە. ئای چ گەلحۆییەکە!

چۆڵکردنی شەنگال و بەرگری نەکردن لە خەڵکی شەنگال، پێشتر زەمینەسازی بۆکراوە. سەرەتا دەزگای هەواڵگری میت نەخشە و پیلانی زەمینەسازی ئەنجامدانی تاوان دەداتە پارتی ا، پارتیش جێبەجێی دەکات.

دوعا بەشێوازێکی دڕندانە دەکوژرێت، بەڵام لێرەشدا جەللادی سەرەکی هەر ئاکەپە و پارتین . بەڵام لەڕێگەی ئەو ڕەفتارە ناشیرینە سۆزی خەڵک دەجوڵێت بۆ دوعا، لەهەمانکاتدا ڕقێک بەرامبەر ئێزیدیەکان سەرهەڵدەدات، جارێک وەک ئەوەی کەدوعا موسڵمانە و موسڵمانان خۆ لەجێگەی ئەودا دەنێن، هەست دەکەن ئەمستەمە لەوان کراوە، هەتا دورتر دەڕۆن وەهمی ئەوەیان دەچێتە مێشکەوە کە ئەوگروپە ڕقی خۆیان لەکەسێتی دوعادا بەموسڵمانان دەڕێژن!

کاتێک تاوانی نامر□قانەی شەنگال ئەنجامدرا، ڕاستەوخۆ لەجیاتی ورژانی هەستی س□□زداری بۆ ئێزیدیەکان، دوعا وەک قوربانی دێتەوەیاد. یان وەبیر دەخرێتەوە. ڕەوایەتی دانی ناڕاستەوخۆ بە و تاوانە لەلایەن هەندێ بانگخواز، ئەوە ڕون دەکاتەوە کە کوشتنی تراژیدیانەی دوعا، ڕوداوێکی ڕێکەوت نەبو، نەخشەسازی بۆکرابو. هەربۆیە ئەکتەرەکان ، ئەوانەی بەرگریان لەدوعا دەکرد بەناڕاستەوخۆ لایەنگری بۆ تاوانی کۆمەڵکوژی ئێزیدیەکان دەردەبڕن.

بۆنمونە عەبدالواحید یەکێک بو لەوانەی بۆشارد□نو□ی تاوانی ئەکەپە پارتی داعش، وێنەی کوشتنی تراژیدیانەی دوعای دەهێنایەوەیاد، فرمێسکی تیمساحی دەڕشت . بۆشارد□نو□ی تراژیدیایەکی نوێ، تراژیدیایەکی کۆنی دێنایەو ە یادی عەوام، عەوامێک کەسەر لەهیچ ڕوداوێک درناکات جگە لەڕواڵەت هیچ نابینێت.

ئەمە پاساو نییە بۆ کوشتنی دوعا، بەڵکو بەرگریکردنە لەدوعا، ئاشکراکردنی ئەکتەرە ڕاستەقینەکانی کوشتنی دوعایە . بەڵام هێشتا تراژیدیای دوعا بەشی شارد□نو□ی تاوان و خیانەتی ئاکە پە

پارتی، بەرامبەر ئێزیدیەکانی نەدەکرد،دەبوایە تۆمەتی تریش بدرێتە پاڵیان. لەوکاتەدا کە ئێزیدیەکان ئەو کارەساتەیان بەسەردێت،هەر هەمایەک بەهەر تایبەتمەندیەکی ئەوگروپە پاساو هێنانەوەیە بەتاوانەکە! بەتایبەت لەسەرزاری موسڵمانەکان ڕەوایەتی ئەدرا بە و تاوانە لەڕێگای بیرخستنەوەی تایبەتمەندیە جیاوازەکانی ئەوگروپە ئاینییە .داخراون،خۆیان ناشۆن، پیسن،شەیتان پەرستن یان ڕێز لەشەیتان دەگرن،هەموو ئەم شتانە هەندەکیان وەک تۆمەت و هەندێکیش تەنها جیاوازی کلتوریە، بەڵام لەوکاتەدا ئاماژەیان پێدەکرا بۆچی؟ بە کەمکردنەوەی قورسایی تاوانەکە، بە بەلاڕێدابردن و سەرنج خستنە سەرشتێکیتر،و گوماناویکردن و ..تا هیچ کاردانەوەیەک نەبێت بەرامبەر پارتی. واتا بیرخستنەوەی دوعا ،کەرکردن بو،کەرکردن واتا لادانی سەرنجی خەڵک لەسەرشتێک کە پێویستە، بەشتێک کە پێویست نییە. هەمو ئەوەی بەرامبەر ئێزیدیەکان دەوترا بۆ شاردنەوە و لادانی سەرنجبو لەسەر کارەساتی شەنگال .

کۆمەڵگای خێڵەکی و دواکەوتو، خوڕافی باوەڕی بە بەرپرسیاریەتی کەسی نیە،باوەڕی بە بەرپرسیاریەتی گروپ هەیە،چونکە ئەقڵیەتی ئەوکۆمەڵگایانە مەگەلییە. بەنمونە بنەماڵەیەک تاوانێک ئەنجام دەدات ،دەبێت تەواوی گروپێک سزابدرێن کە سەر بە یەک ئایدیۆلۆژیان.ئەوەش زهنیەتی خێڵەکی محمد و ئاینی ئیسلامە کە باوەڕی بە سزادانی بەکۆمەڵ هەیە،بەرپرسیاریەتی تاوانیش دەخاتە سەرکۆمەڵ،تەڕوپوش پێکەوە دەسوتێنێت .نەک بە گەورەکان بەڵکو لەو سزایانە ژن و مناڵیش بەرپرس دەکرێت، بەتایبەت مناڵ کە بەهیچ پێوەرێکی اخلاقی و قانونی وئەقڵانی بەرپرس نابێت لە ڕوداوانەی لە کۆمەڵەکەیدا ڕودەدەن. بەڵام زهنیەتی دینیەکان وەهایە خوڕافیی و فاشیستانەیە و کراوەیە بە قبوڵکردنی کردەی فاشیستانە بەرامبەر گروپە جیاوازەکانی دەرەوەی خۆی.

لەکاتێکدا بە پێوەری دونیای پێشکەوتو،کۆمەڵگا ئیسلامیەکان دواکەوتو،کۆنەپەرست و داخراون،بە پێوەری خۆیان بێت هەموو کۆمەڵکوژیەک ڕێپێدراوە لەلایەن وڵاتانی پێشکەوتو،تا ئیتر کۆمەڵگای موسڵمانیش فەتحبکرێت و بێتە ناو دونیای ئەقڵانیەت و مۆدێرن بن! بەڵام بانگخوازە مێشک داعشییەکانی ئیسلامی ئاماژەیان بەو تایبەتمەندیانە دەکرد کە بەناڕاستەوخۆ بە لادانی سەرنج بو لەسەر ئەوتاوانە گەورەیە .بێ گومان موسڵمانەکان چەندین جار تاوانی لەم شێوەیان ئەنجامداوە بەرامبەر ئێزیدیەکان و مێژوو ژمارەی فەرمانەکانی تۆمارکردووە،٣ ئاب دواین فەرمان بو کە لەسەردەستی

دوهێزی ئیسلامی داعش ئاکەپە بەهاوکاری پارتی بەکرێگیراوی تورک ئەنجامدرا .خودی مسعود بارزانیش لەناو پارتی بەرپرسی یەکەمە لەوتاوانە. چونکە بارزانی بۆ ئەوەی پیلانەکە سەربگرێت بەڵێن دەدات پیانپارێزێت بۆ ئەوەی هیچ هەوڵێکی هەڵاتن و بەرگریش نەدەن. بۆیە پارتی و خودی بارزانی وەک چۆن پیلانی کوشتنی دوعایان داڕشت و ڕێگایان بۆ ئەنجامدانی خۆشکرد،دواتر بەرامبەر تەواوی کۆمەڵگای ئێزیدی هەمان شتیانکرد..ئەگەر بەلۆژیکی موسڵمانان بێت،دەبێت موسڵمانان هەمویان فڕێبدرێنە دەریاوە،چونکە دواکەوتون،وەک سارتەر وتبوی فەڕەنسا وەک مەیمونێکی پێشکەوتو مامەڵە لەگەڵ جەزائیریەکان کردووە.

داعش پەیوەندی لەگەڵ تورکیا هەبو.بەئاشکرا هاوکاری دەکردن،ڕۆژنامەکان باسیان لە کۆبونەوەی مسعود دەکرد لە ئەردەن،هەمو ئەمانە پێمان دەڵێت :دەزگا هەواڵگریەکان سایکۆلۆژیای موسڵمانانیان خوێندۆتەوە،،پارتی دەزانێت کوشتنی جینۆسایدی ئێزیدیەکان تێدەپەڕێت. بۆیە ئەگەر ڕۆژێک دادگایەک هەبێت،دەبێ هەموو ئەوانە دادگایی بکرێن،کە هەوڵیاندەدا سەرنجی خەڵک لەسەر کارەساتەکە لابدەن. ئەردۆغان خۆی وەک خەلیفەی ئیسلامی ناساند وهەوڵی فەتحکردنی دەوروبەری ئەدا،لێرەدا دەبو دواین سوڵتان و خەلیفەی ئیسلام بەناڕاستەوخۆ دواین فەرمان بەسەر ئێزیدیەکانی ئێزدان بێنێت. ئەمڕۆ هەرکەس سێرچێک بکات تێدەگات ئێمە لەناو چ ئەقڵێکی فاشیستی دادەژین،سەیری ئەو پۆستانەبکەن کە لەسەر ئێزیدیەکان دەکرێت،لەوێدا دەبینن،چ گەلحۆیی و گێلییەک لەئارادایە. باوەڕداری نەزان و گەلحۆ،ناپرسێت تاوانی ئەوانە چییە کە لەسەردەمی دوعا هێشتا لەدایک نەبون؟! دەوترێت باوەڕداران بۆچونەکانی خۆیان دەپەرستن،ئەوەش زۆرواقیعیە،هەموو گ□م□ژ□و گەلحۆکان وا ئەزانن خوداش وەک ئەوان بیردەکاتەوە،حاشا ئەم زبڵە،ئەقڵی خودا نییە.

مرۆڤی شارستانی لەوە تێدەگات ،لەڕووی یاسایی،کە بنەمای ئەقڵانی هەیە، گروپێک تاوانبار ناکرێت،ئیللا ئەوانەنەبێت لە ئەنجامدانی تاوانەکە بەشدارن.لەوە بترازی□ ئ□قڵی فاشیستی و خوڕافی و فەتحە. ئەو موسڵمانانەی پاساو بۆ کوشتاری جولەکەکانی مەدینە د□ن□ن□وە،هەر ئەوانەن فرمێسک بۆ دوعا دەڕێژن،و پاساو بۆ داعش د□ن□ن□وە، چرپە چرپێک لە ژێر لێوەوە دێت و پێیان دەڵێت:داعش ئیسلامی ڕاستەقینەیە.بەڵام ئەمڕۆ ئێمە لاوازین،دەبێ بێدەنگ بین.ئەگەر داعش سەرکەوت ئەوا ئێمە چیمان دەوێت ، دەبین ە پۆلیسی ئەخلاق، وشەلاقچی

و تاڵانچی. ئەمەیە دووڕوویی …
ئەم بانگخوازە گەلحەیانە، ئەو مرۆڤە مێژوییانە، پێمان ناڵێن تاوانی هیندیە سورەکان چیبو، ئەرمەن، جولەکە، کوردەکانی دەرسیم، هەڵەبجەییەکان و…وادیارە پیاوانی خودا لە مێژودا دەبێت هەر لەسەر شێوەی ستالین و بەغدادی و هیتلەرو ئەردۆغان دەرکەون.

مەحمود عەبدوڵڵا